

jaargang 18

nummer 3

INHOUD

Vogellust

63

De fuutachtigen (Podicipididae spp.)
in het Rijk van Nijmegen e.o.
tot en met 1986

65

AGENDA (zie Mourikje blz. 61-62)

maandag 8 maart Ledenvergadering
20.00 Natuurmuseum Nijmegen
G. Noodtstraat 22

5 maart Avifauna Land van Cuyk

2 januari wintervogeltelling Land van Cuyk

23/24 januari Roofvogeltelling
Informatie bij Marc Schols (080-785444)
of Dick Visser (08891-76041)

16 januari Rivierentelling

13 februari Rivierentelling

13 maart Rivierentelling

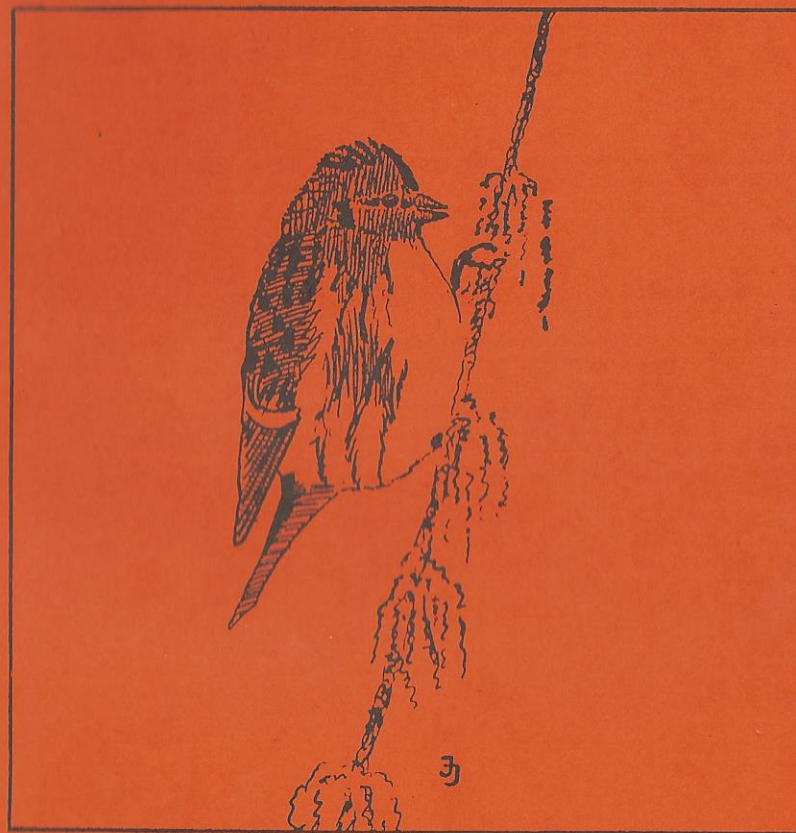
9 en 16 februari Vogelinventarisatiecursus

9 januari excursie IJmuiden

20-23 mei Voorjaarskamp Terschelling

DE MOURIK

VOGELWERKGROEP RIJK - VAN NIJMEGEN e.o.

Bij voorplaat: Barnsij's noordeuropese vorm
(C. f. flammaea) naar een foto van Gerard
Muskens

jaargang 18 nummer 3

1992

-DE MOURIK-

Blad van de Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken.

Redactie

Johan Thissen, Mansberg 7, 6562 MA Groesbeek, 08891-75852
Leon Engels, Schubertstraat 12, 6561 EN Groesbeek, 08891-73401

Lay-out

Dik Heg

-Vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen en omstreken.-----

Werkgebied

Rijk van Nijmegen, Overbetuwe ten zuiden van de Linge en ten oosten van
RW 75, Duffelt, Salmorth, Reichswald, de Kop van Limburg, Land van Cuyk,
Land van Maas en Waal.

Bestuur

Voorzitter:

Secretaris a.i.: Peter Brouwer, Pater Brugmanstraat 49, 6522 EH
Nijmegen, 080-220618

Penningmeester a.i.: Louis Geraets, Burg. van Raaystraat 27, 5437 BC
Beers, 08850-20263

Werkgroepen

Archief: Peter Brouwer, Pater Brugmanstraat 49, 6522 EH Nijmegen,
080-220618

Aktiviteiten: Dick Visser, Bruuk 122, 6562 KN Groesbeek, 08891-76041

Excursies: Jan van der Brugge, Zonstraat 7, 6543 VM Nijmegen,
080-780040

Kerkullen: Jan Jacobs, Stekkenberg 77, 6561 XG Groesbeek, 08891-73902

Onderzoek: Michiel van der Weide, Wisentstraat 8, 6532 AP Nijmegen
080-566020

Rivierentellingen: Gerard Schreurs, Van Goorstraat 63, 6512 EC Nijmegen,
080-238045

Asyls

N. Ebben, Heerstraat 18, 5435 PC St. Agatha, 08850-12378

H. Huilmand, Rijksstraatweg 303, 6573 CX Beek-Ubbergen, 08895-43376
(alleen roofvogels en uilen)

B. Jansen, Weg door Jonkersbos 5, 6532 SV Nijmegen, 080-551439

M. Reijnders, Heyenseweg 51, 6591 HB Gennep, 08851-11906

J. van der Vaart, Jozef Israëlsstraat 15, 6521 MS Nijmegen,
080-2334470

Contributie

Werkende leden f 12,50

Leden f 17,50

Jeugdleden tot 18 f 7,50

Gazinsleden f 2,50

GIRONUMMER 4463052 t.n.v. VWG Rijk van Nijmegen e.o. te Molenhoek (L.)

Overname van (gedeelten) van artikelen of van illustraties is
uitsluitend toegestaan met bronvermelding en schriftelijke toestemming
van de auteur.

Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel. Publicatie
van artikelen, meningen etc. hoeft niet te betekenen dat de daarin
vermelde meningen, conclusies etc. het inzicht van de redactie
weergeven.

Het Mourikje

mededelingenrubriek van vogelwerkgroep Rijk van Nijmegen

nummer 4 december 1992

Medelingen van het Bestuur

Voorjaars-ledenvergadering

Datum: maandag 8 maart

Plaats: Natuurhistorisch Museum
Nijmegen

Tijd: 20.00

Onderzoek

Vergadering Werkgroep Avifauna Land van Cuijk

Datum: 5 maart 1993

Tijd: 20.00 uur

Plaats: IVN-ruimte "Het
Slakkehuis", achter ge-
meenschapsruimte Katrien,
Brugstraat 13 Grave.

Agenda: Als alles volgens de
planning verloopt, dan wordt op
deze vergadering het materiaal
uitgereikt waarmee de soortenbe-
schrijvers aan de slag kunnen.
Wil je ook een of meer soorten
beschrijven kom dan naar deze
vergadering of neem even contact
op.

Contactpers.: Rob Hendriks
(08370-15205)

Wintervogeltelling Land van Cuijk

Op zaterdag 2 januari a.s wordt
voor de zevende maal de jaarlijk-
se wintervogeltelling gehouden.

Dit in het kader van de Avifauna.

De organisatie van de telling is zo
goed als rond. Wil je ook mee-
doen dan kan dat natuurlijk altijd.

Het is juist ook voor minder
ervaren tellers een prima gele-
genheid om met anderen mee te
gaan en zo weer wat extra veld-
kennis op te doen.

Contactpers.: Floor Arts (01180-
39257)

Rivierentellingen*

Voor het traject Vierlingsbeek-
Cuijk kunnen nog steeds tellers
gebruikt worden. Wil je met een
aantal mensen een ploegje hier-
voor vormen bel dan even.

Teldata: 12 december, 16 januari,
13 februari, 13 maart en 17 april.
Contactpersoon: Gerard Schreurs
(080-238045).

colofon

Het doel van het Mourikje is een betere en
vooral regelmatige communicatie binnen
de vogelwerkgroep. Het vormt een aanvul-
ling op de Mourik en is speciaal bedoeld
voor mededelingen en oproepen.

Om met name de regelmatige berichtge-
ving te garanderen staan de sluitingsdata
vast: 1 maart, 1 juni, 1 september en 1
december. Eventueel kunnen er indien
nodig tussentijds extra edities uitgebracht
worden. Er wordt gestreefd naar een
goede afstemming op het verschijnen van
de Mourik, eventueel door opname in de
Mourik zelf.

Redactie: Rob Hendriks, Thorbeckestraat
224, 6702 BZ Wageningen (08370-15205).

* = herhaalde mededeling.

23/24 januari Roofvogeltelling
Informatie bij Marc Schols (080-785444)
of Dick Visser (08891-76041)

Aktiviteiten

Inventarisatiecursusje voor leden*

Doelgroep: Degenen die al wat van vogels weten en graag mee willen gaan inventariseren.

Data: 9 en 16 februari (reservdatum 2 maart).

Plaats: nader te bepalen.

Er zijn geen kosten aan verbonden.

Aanmelding bij Mark Schols (080-785444)

Vogelcursus*

Voor de vogelcursus van volgend jaar zal er een nieuw cursusboekje samengesteld gaan worden. Heb je zin om hier aan mee te werken: graag!

Contactpersoon: Mark Schols (080-785444).

Excursie VWG Land van Cuyk*

Zuidpier IJmuiden

Datum: 9 januari 1993

Excursieleider: Ronald Stolk

Vertrek: 8.00 Kerk Beers

Aanmelden bij Fons Reijerse (08855-71212)

Er wordt vijf cent per km gerekend, de afstand is ongeveer 350 km, bij dreigende storm de avond van tevoren informeren over doorgang, warme kleding!

Uiterlijk terug: 18.00 uur

Voorjaarskamp

Data: 20 t/m 23 mei 1993

Plaats: Waarschijnlijk op Ter-schelling

Ook voor kinderen van V.W.G.-leden

Contactpersoon: Mark Schols (080-785444).

Archief

Land van Cuijk*

Waarnemingen uit het Land van Cuijk sturen naar:

Fons Reijerse, Steenstraat 93, 5831 JD Boxmeer, tel. 08855-71212

Overig werkgebied

Tijdens de bijeenkomst van de archiefwerkgroep in oktober j.l. is er afgesproken dat Ward Hagemeyer het archief overneemt van Peter Brouwer. Peter kan zich dan bezighouden met het invoeren van oude gegevens.

Waarnemingen dus naar: Ward Hagemeyer

Redactie

Ik heb nu dit afgelopen jaar vier keer een Mourikje gemaakt. Hopelijk heb ik daarmee het nut van zo'n regelmatige berichtgeving binnen de vogelwerkgroep laten zien. Het zou mooi zijn als er voor het komend jaar iemand anders deze redactietaak van mij wil overnemen. Zeker wanneer je gebruik maakt van de tekstverwerker is de inspanning niet zo groot: het kost je hooguit twee avondjes per kwartaal om even wat mensen te bellen en de rubriek weer bij te werken. Dit is nu een prima mogelijkheid om concreet een bijdrage aan het functioneren van de vogelwerkgroep te leveren. Ikzelf kan dan mijn tijd geheel aan de avifauna besteden.

Rob Hendriks

Thorbeckestraat 224

6702 BZ Wageningen

tel. 08370-15205

Mededelingen en oproepen voor de volgende keer zijn welkom.

Sluitingsdatum: 1 maart

'VOGELLUST'

Wat 'inventarisatiekampje' in het Land van Cuyk leek mij leuk: ik kijk veel naar vogels, leer graag meer soorten kennen en ben graag buiten daar waar het mooi is. Het weekend van 22-23-24 mei '92 heeft ruimschoots aan die verwachtingen voldaan.

De blokhut aan de Radioweg bij Stevensbeek had de naam 'Jeugdlust'. Ik kwam in een jeugdig gezelschap terecht waarbij ik mij goed thuisvoelde. De meesten waren op de fiets gekomen. Ik ook (natuurlijk). Sommigen hadden hun fiets achter op de auto geladen o.a. om in de kattenbak ruimte over te houden voor etenswaren. We kwamen niks tekort. De deelnemers: Kell, Leon S., Mark, Bas, Rob H., Jan J., en ik. De volgende ochtend was Dick V. aan komen fietsen. Slechte beurt van ons: we sliepen nog om kwart voor vijf. Dick ging met Bas op pad. Bas kwam voldaan en bezweet terug. Hij had geen snelbinder achter op zijn fiets en had zodoende z'n al te warme kleren aan moeten houden.

Het geluid te herkennen is het belangrijkste voor het inventariseren. Als je de vogel te zien krijgt is dat meegenomen.

Ik heb nogal wat nieuwe soorten gehoord en gezien, meer dan de anderen. Dat is het voordeel als je weinig ervaring hebt. Voor mij was de Roodpootvalk (bij Vortum-Mullem) eigenlijk veel minder spectaculair dan voor Leon, Rob en Mark want daarvan had ik nog niet gehoord. Daarentegen had ik gehoopt 'n Wielewaal en 'n Groene Specht te zien. Die wens ging in vervulling. Dat was een mooie belevenis. De Wielewaal zingt inderdaad mooi. Geen wonder dat er een liedje op hem gemaakt is: 'Kom mee naar buiten allemaal, dan zoeken wij de Wielewaal. En horen wij dien muzikant, dan is zomer weer in 't land! Dudeldjo klinkt zijn lied, dudeldjo klinkt zijn lied, dudeldjo en anders niet'.

Andere hoogtepunten waren het piepen van jonge Mansuilen in het donker; Het piepen van jongen in een nest van de Grote Bonte Specht. De specht kwam, kjiiek-kjiiek, dichterbij maar ging het nest niet in uit angst de plek te verraden; 'n Baltsende Boompieper en baltsende Wulpen gehoord en gezien.

Mark ontdekte een Boomvalk. Deze vloog boven populieren. In een ervan zat een nest. Later gingen we dat met de telescoop bekijken. Het bleek toch niet bewoond te zijn door die Boomvalk. Ik meen dat het Mark was die toen een Rode Wouw zag vliegen. Daar kwamen Kell en Leon ook op af. (Rob was eten halen bij de Chinees, dankjewel, en had dus pech). Een bijzondere waarneming want bepaald niet alledaags. Al vermeldde Kell dat hij wel eens een fraaier exemplaar gezien had. Baas boven baas.

Voor de blokhut hebben we een Tortelduif met de telescoop zitten bekijken. 'n Erg mooi beest.

Zaterdagavond stond de Kerkuil op het programma. Een voorstel van Kell waar de rest zich graag bij aansloot. Daarvoor moesten we naar de kerktoeren van Vierlingsbeek. Via een heel mooie route, over Holthees, Maashees en verder door het gebied langs de Maas, fietsten we er naar toe. Vanaf 21.10 uur hebben we zitten wachten met de blik gericht op het eerste gat van onderen aan de zuid?-zijde, volgens aanwijzingen van Jan die toen al weg was. (Gek eigenlijk, we waren de enigen). Het zou de eerste Kerkuil voor Kell worden en iedereen gunde hem dat van harte. Rond 22.00 uur was het aardig schemerig en opeens zagen we een uil van achter de toren wegvliegen met een prooi in zijn klauwen. Niet ieder van ons had hem duidelijk gezien en herkend als de Kerkuil. Was hij nou maar uit het gat komen vliegen! Ik twijfelde en Kell kennelijk ook want hij sprong in tweestrijd de fiets op. Had hij nou wel of geen Kerkuil gezien? Bas fietste met hem mee uit solidariteit. Alleen Mark, de jongste van het gezelschap, stelde rustig vast dat het een Kerkuil geweest was. Wij bleven nog even wachten. Misschien vloog er alsnog 'n uil in of uit het gat. Maar we hebben hem niet weer gezien.

Zondagochtend waren we iets minder vroeg onze slaapzak uit, maar toch

vroeg genoeg. Kell en Bas gingen via hun inventarisatie-gebied naar huis. De overigen, Rob, Leon, Mark en ik fietsten voor Mark naar het bosje waar 'n Fluiter en 'n Bonte Vliegenvanger zaten want die had hij nog niet gezien en gehoord. De Fluiter liet zich horen. De Bonte Vliegenvanger hield zich schuil en stil. Ik zag daar een Groene Specht, een prachtige vogel. Tot slot verkenden we het gebied tussen Vortum-Mullem en Sambeek. Zeer de moeite waard. We zagen Wulpen, Patrijzen, Scholeksters, Gekraagde Roodstaarten, 'n Bosrietzanger, de al genoemde Roodpootvalk en er was een Nachtegaal te horen. Het gebied ten zuiden van het weggetje van Vortum-Mullem naar de Maas wordt beheerd door Staats Bosbeheer. Daar stond lang gras en daarvoor zag het er nog mooier uit dan de noord-zijde waar de weidegrond gemaaid wordt.

Rond 10.00 uur waren we terug bij de blokhut. Koffie, boterhammen en opruimen. Voor herhaling vatbaar, zeker ook voor liefhebbers die zelf niet inventariseren zoals ik.

Maria Werner

LEDENMUTATIES

Adreswijzigingen: G. Verkleij, Boerhaavelaan 236, 2334 EX Leiden
G. Berendse, Berg en Dalseweg 288, 6522 CN Nijmegen, 080-239894
W. Homan, Heyenseweg 49, 6591 HC Gennep, 08851-12242
M. Laarakker, Ganzenpoel 63, 6932 LC Westervoort
F. Uyen, Malvert 64-55, 6538 EA Nijmegen
R. Pahlplatz, Berkenstraat 24, 6031 EX Nederweert, 04951-25405
M. van der Weide, Wisentstraat 8, 6532 AP Nijmegen, 080-566020
C. König, van Cranenborchstraat 25, 6525 BM Nijmegen, 080-237719

Nieuwe leden: M. Holtslag, Traverse 115, 5361 TC Grave, 08860-74428
B. Willems, Burg. Raymakerslaan 150, 5361 KJ Grave, 08860-74108
C. van Beek, Kan. Myllinckstraat 4, 6525 WT Nijmegen
N. Nauta, Postdarsweg 13, 6523 GC Nijmegen, 080-606089

Opzeggingen: K. Beckers, Nijmegen; M. v.d. Broek, Cassel; E. Luyckx-Caree, St. Anthonis; J. Pieters, Nijmegen; H. Schuit, Nijmegen; T. Willems, Wychen; G. ter Hart & O. Abbink, Nijmegen; G. van Os, Nijmegen
Geschrapt wegens contributieschuld: J. Arts, Wanroij; T. v.d. Berg, Oploo; H. de Bruin, Molenhoek; F. Claessen, Capelle a/d IJssel; M. Graat, Cuyk; H. & J. Holla-Comello, Beugen; W. Homan, Gennep; O. van Hoorn, Ooy; K. Koop, Bommel; H. Peters, Wijchen; G. Spikmans, Gennep; G. Storms, Berg en Dal; J. v.d. Tillart, Mill; M. Tonen, Nijmegen; S. v.d. Wetering, Malden; R. Wouters, Nijmegen.

De fuutachtigen (*Podicipididae* spp.) in het Rijk van Nijmegen e.o. tot en met 1986

Dik Heg

1. Inleiding.

De Fuut (*Podiceps cristatus*) en de Dodaars (*Tachybaptus ruficollis*) staan recentelijk in de landelijke belangstelling, de eerste vanwege de toename in broedvogelaantallen (Leys 1986), de laatste juist door opname in de lijst van bedreigde soorten (Osieck 1986). Het Rijk van Nijmegen is door zijn grote aantallen plassen, riviertjes en strangen langs Waal en Maas van oudsher van belang geweest voor de Fuut. Daarnaast liggen in de kop van Limburg, de Ooijpolder en bij Wijchen enkele belangrijke broedplaatsen van de Dodaars. Derhalve lijkt het maken van een overzicht van het broedvoorkomen van beide soorten op zijn plaats. In dit artikel zal dit doel nog uitgebreid worden met het beschrijven van het wintervoorkomen; en het beschrijven van het voorkomen van de andere futensoorten: Roodhalsfuut (*Podiceps griseigena*), Kuifduiker (*Podiceps auritus*) en Geoorde Fuut (*Podiceps nigricollis*).

Dit artikel geeft een overzicht van het voorkomen van de fuutachtigen in het Rijk van Nijmegen e.o. tot en met 1986. Gepoogd wordt per soort, waar relevant, compilaties van waarnemingen te presenteren over uitlopende zaken zoals broedbiologie, nestelichtheden en habitatvoorkeuren in zomer en winter. Daarnaast zullen verschillen tussen de soorten bediscussieerd worden in het licht van de mij beschikbare literatuur.

2. Methode.

Uit het archief van het Rijk van Nijmegen werden alle waarnemingen van 1964 t/m winter 1986/87 gebruikt. De auteur realiseert zich dat de gegevens niet statistisch getoetst zijn, doch heeft dit wegens tijdgebrek niet ondernomen. Derhalve zijn enkele conclusies vooralsnog niet hard te maken.

Broedvoorkomen. Voor elk jaar werd per plaats het maximum aantal waargenomen paren bepaald en genomen als een schatter voor het aantal werkelijke broedparen. Voor de Fuut leverde dit meestal geen problemen op, omdat broedparen veelal opvallend aanwezig zijn, en de nesten vaak goed zichtbaar (Hustings 1986). Voor de Dodaars is dit moeilijker, omdat gerichte intensieve waarnemingen vereist zijn om tot een goede schatting te komen (Hustings 1986). Derhalve werden slechts uit enkele jaren per plaats goede schattingen verkregen.

Wintervoorkomen. De winteraantallen van de Fuut werd bepaald met behulp van de maandelijkse Rivierentellingen (archief Rijk van Nijmegen, met dank aan Henk de Vries, Jan v.d. Brugge). Van alle andere futensoorten werd dit bepaald met de losse waarnemingen. Voor het seizoensverloop, werden waarnemingen zonder specificering van plaats en/of groeps grootte (bijv. totalen bekendtellingen, totaal van een traject bij rivierentellingen) weggelaten. De winterverspreiding werd bepaald met behulp van alle waarnemingen, waarbij per periode het maximaal aantal waargenomen individuen per plaats werd gebruikt.

3. Resultaten Fuut (*Podiceps cristatus*).

3.1. Broedvoorkomen.

3.1.1. Paarvorming.

Al vroeg in het seizoen kunnen Futen paren vormen (Glutz von Blotzheim 1966, Cramp & Simmons 1977). Dit resulteert veelal al in baltende paartjes in februari op vaste broedplaatsen, terwijl tegelijkertijd nog grote aantallen niet-broeders in het betreffende gebied aanwezig kunnen zijn (Fig. 1, zie n). In maart worden al grote aantallen paartjes gezien, met een piek in de 12^e week (eind maart, Fig. 1). De eerste nesteldata voor het Rijk van Nijmegen e.o. zijn:

1-2-1975 nestbouw Groenlanden, Ooijpolder

7-2-1982 paar nestelend Wiel Drususdeich,
Rindern, Duffelt

Vanaf de 16e week (mid april) worden paren met jongen gezien, in juni is dit opgelopen tot ca. 60% van alle paren (Fig. 1, stippen, rechter as). Eind juli/begin augustus is dit percentage opgelopen tot 90 à 100%. De meeste paren produceren twee tot drie jongen, echter door de hoge sterfte in de eerste levensdagen neemt dit gemiddelde snel af (Tab. 1). In september is het aantal paren wat jongen heeft teruggelopen, en de paren die nog jongen hebben, hebben er gemiddeld minder (Tab. 2). Nog tot ver in oktober worden paren met jongen gezien, wat wijst op verlengde ouderlijke zorg, een bekend fenomeen bij langlevende monogame vogelsoorten. De laatste data van ouders die voor hun jongen zorgen zijn:

5-11-1981 jong bedelend, tichelgaten Westerhout
Druten, adult niet aanwezig

10-11-1979 jong bedelt bij adult, Wychens Ven

3-11-1984 jong bedelt bij adult, Spruitenkamp
Ooijpolder

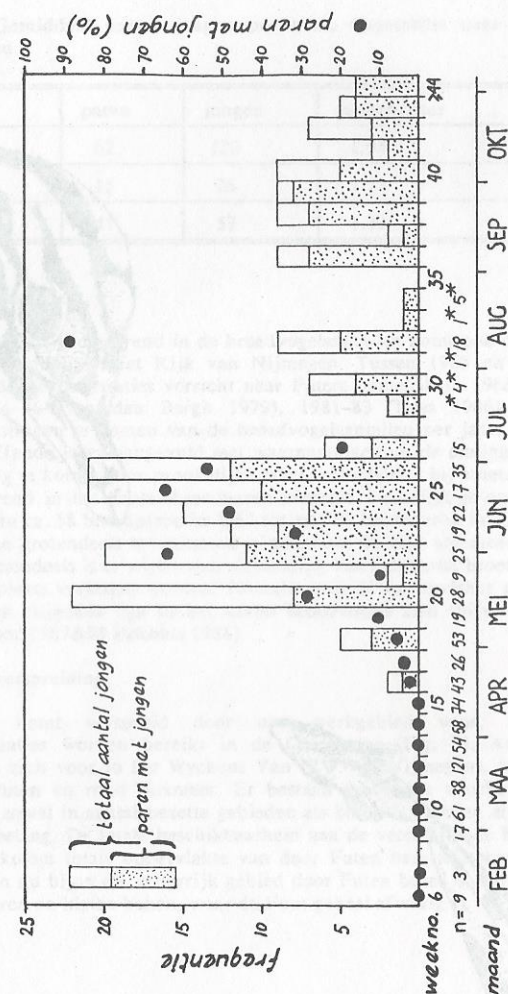
Opmerkelijke broedwaarnemingen:

10-4-1978 1 paar Bisonbaai Ooijpolder, i.v.m.
zakkend water hadden ze 3 nesten onder
elkaar gebouwd in een en dezelfde struik

3-4-1982 vrouw had 1^e ei gelegd, half uur later
ei verdwenen, Westerhout Druten

Tabel 1. Aantal jongen per paar, alle broedseizoenen en perioden in het seizoen opgeteld.

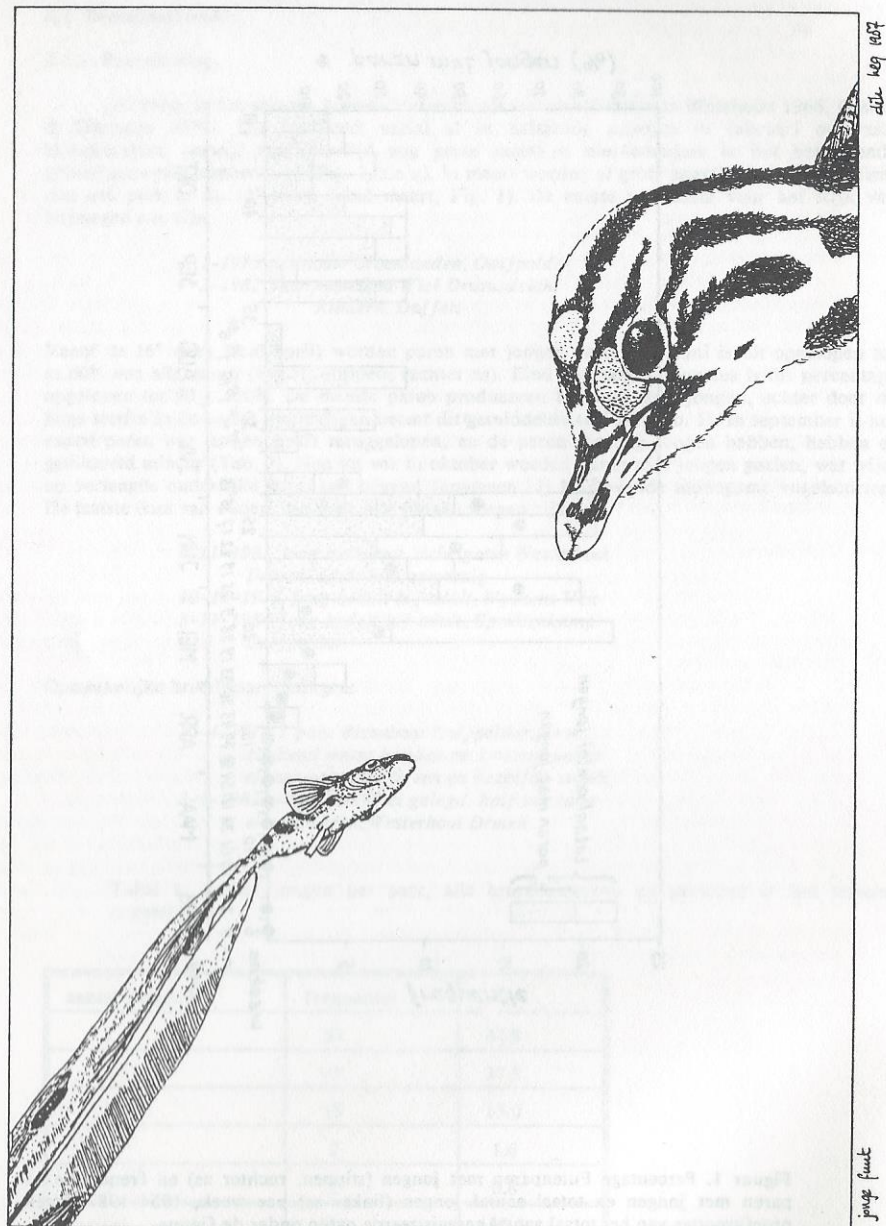
aantal jongen	frequentie	%
1	57	44.9
2	48	37.8
3	19	15.0
4	2	1.6
5	1	0.8
totaal	127	100.0

Figuur 1. Percentage Futenparen met jongen (stippen, rechter as) en frequentie van paren met jongen en totaal aantal jongen (linker as) per week, 1964-1987. Steekproefgroottes van het totaal aantal geregistreerde paren onder de figuur.

* = ca. 100% met jongen, echter te kleine steekproef

o = percentage broedparen met 1 of meer jongen

Tabel 2. Gemiddeld aantal jongen per paar, uitgesplitst over 3 periodes in het broedseizoen.

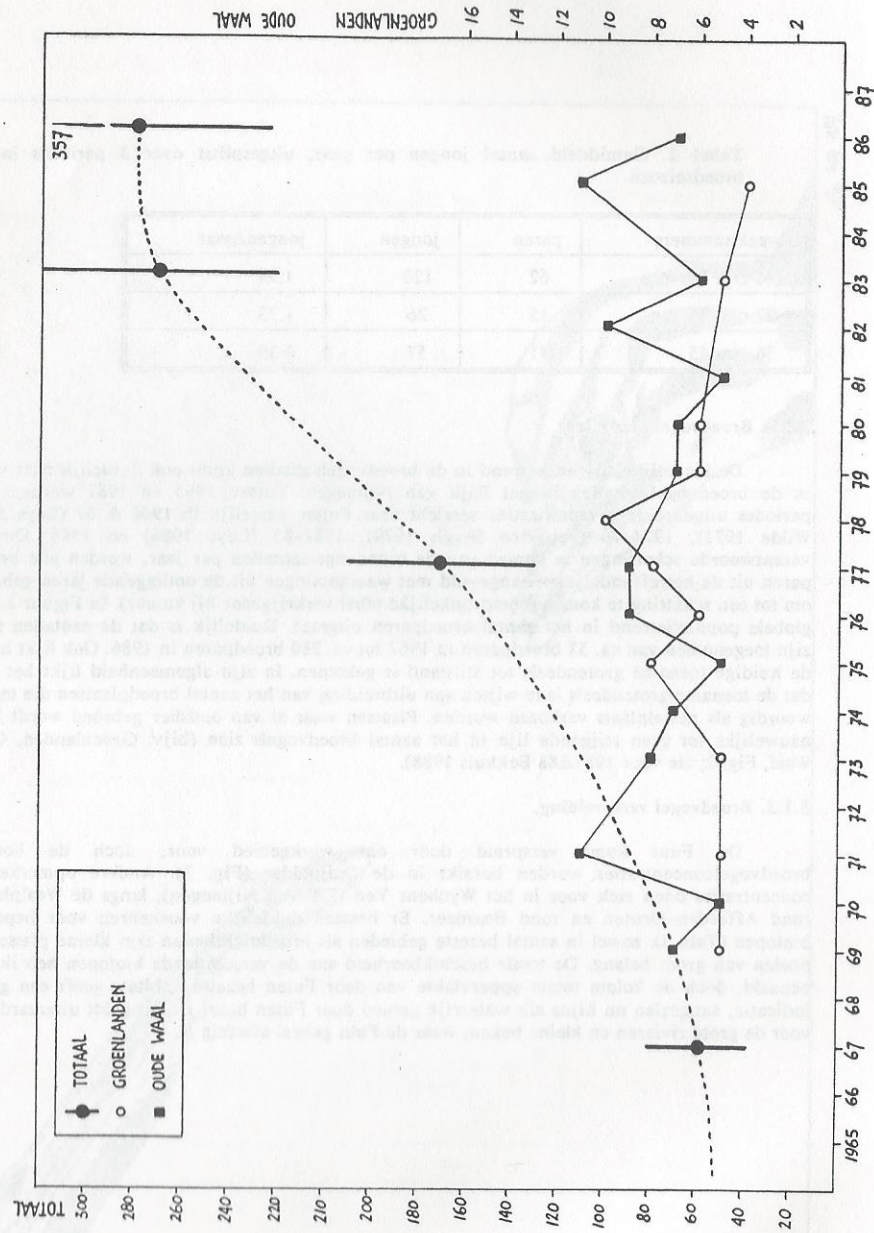
weeknummers	paren	jongen	jongen/paar
16 t/m 26	62	120	1.94
27 t/m 35	15	26	1.73
36 t/m 45	41	57	1.39

3.1.2. Broedvogel aantallen.

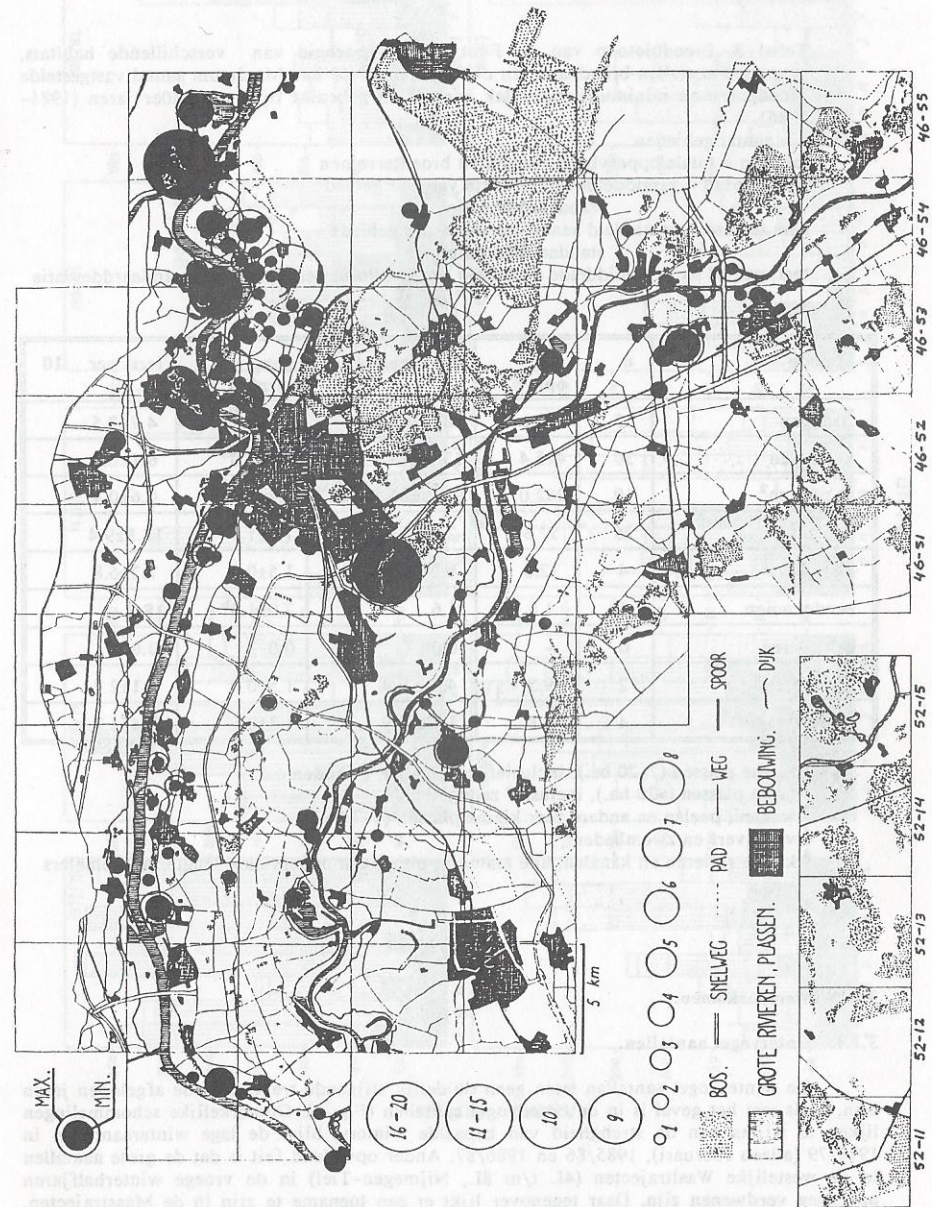
De landelijke stijgende trend in de broedvogelaantallen komt ook duidelijk naar voren in de broedvogelaantallen in het Rijk van Nijmegen. Tussen 1965 en 1987 werden in 4 periodes uitgebreide inventarisaties verricht naar Futen: namelijk in 1966 & 67 (Leys & De Wilde 1971), 1974-76 (van den Bergh 1979), 1981-83 (Leys 1986) en 1986. Om tot verantwoorde schattingen te komen van de broedvogelaantallen per jaar, werden alle broedparen uit de betreffende jaren aangevuld met waarnemingen uit de omliggende jaren gebruikt om tot een schatting te komen (oorspronkelijke tabel verkrijgbaar bij auteur). In Figuur 2 is de globale populatietrend in het aantal broedparen uitgezet. Duidelijk is dat de aantallen sterk zijn toegenomen van ca. 58 broedparen in 1967 tot ca. 280 broedparen in 1986. Ook lijkt het of de huidige toename grotendeels tot stilstand is gekomen. In zijn algemeenheid lijkt het erop dat de toename grotendeels is te wijten aan uitbreiding van het aantal broedplaatsen die tegenwoordig als nestplaats verkozen worden. Plaatsen waar al van oudsher gebroed wordt laten nauwelijks tot geen stijgende lijn in het aantal broedvogels zien (bijv. Groenlanden, Oude Waal, Fig. 2; zie voor 1987&88 Bekhuis 1988).

3.1.3. Broedvogel verspreiding.

De Fuut komt verspreid door ons werkgebied voor, doch de hoogste broedvogelconcentraties worden bereikt in de Ooijpolder (Fig. 3). Andere opmerkelijke concentraties doen zich voor in het Wychens Ven (ZW van Nijmegen), langs de Waalplassen rond Afferden-Druten en rond Boxmeer. Er bestaan duidelijke voorkeuren voor bepaalde biotopen (Tab. 3): zowel in aantal bezette gebieden als broeddichtheden zijn kleine plassen en poelen van groot belang. De totale beschikbaarheid aan de verschillende biotopen heb ik niet bepaald, doch de kolom totale oppervlakte van door Futen bezette habitats geeft een goede indicatie, aangezien nu bijna elk waterrijk gebied door Futen bezet is. Dit geldt uiteraard niet voor de grote rivieren en kleine beken, waar de Fuut geheel afwezig is.

Figuur 2. Globale populatietrend van het aantal broedparen Futen in het Rijk van Nijmegen (totaal met minimum en geschat maximum, linker as) en twee langdurig gevolgde terreinen in de Ooijpolder (Brouwer et al. 1985, aangevuld, rechter as).

Figuur 3. Verspreiding van broedparen Futen: minimum (zwarte cirkel) en maximum (witte cirkel) aantal broedparen per gebied, 1964-1986.

Tabel 3. Broedbiotoop van de Fuut: beschikbaarheid van verschillende habitats, gevonden aantallen broedparen en dichtheden per 10 ha.. Maximum aantal vastgestelde broedparen en minimum oppervlak per gebied gebruikt tijdens de 80er jaren (1981-1986).

n = aantal gebieden

tot. opp = totale oppervlakte van Futen broedterreinen

gem.opp±sd = gemiddelde oppervlakte van een gebied± standaarddeviatie

gem.terr±sd = gemiddeld aantal territoria per gebied± standaarddeviatie

terr. per 10 ha. = gemiddelde dichtheid aan territoria per 10 hectare±standaarddeviatie

biotoop	n	tot. opp	gem.opp±sd	gem. terr±sd	terr. per 10 ha.
strangen	15	97.0	18.1 ± 17.4	6.5 ± 6.7	4.7 ± 3.5
kl.plassen ¹	30	415.4	13.9 ± 19.9	4.6 ± 5.0 ^a	6.1 ± 6.3
gr.plassen ²	10	982.0	98.2 ± 82.5	3.5 ± 1.5	0.6 ± 0.4
poelen ³	25	52.3	2.1 ± 2.5	1.5 ± 1.1	12.5 ± 9.4
visvijvers ⁴	4	32.8	8.2 ± 12.6	1.5 ± 0.6	7.2 ± 6.8
eendekooien	1	1.6	1.6	2.0 ± 1.4 ^b	18.8
gr.rivieren	0	-	0.0	0.0	0.0
kl.rivieren ⁵	2	9.5	4.8 ± 0.4	1.5 ± 0.7	2.1 ± 2.7
stadsvijvers	4	6.8	1.7 ± 0.9	1.3 ± 0.5	9.4 ± 1.2

¹ kleine plassen (7-20 ha.), inclusief tichelgaten, grienden e.d.

² grote plassen (>20 ha.), inclusief zandgaten

³ waaier, poelen en andere zeer kleine plassen (1-7 ha.)

⁴ visvijvers en zwembaden

⁵ kleine rivieren en kanalen, alle maten in plaats van oppervlakte lengte in kilometers

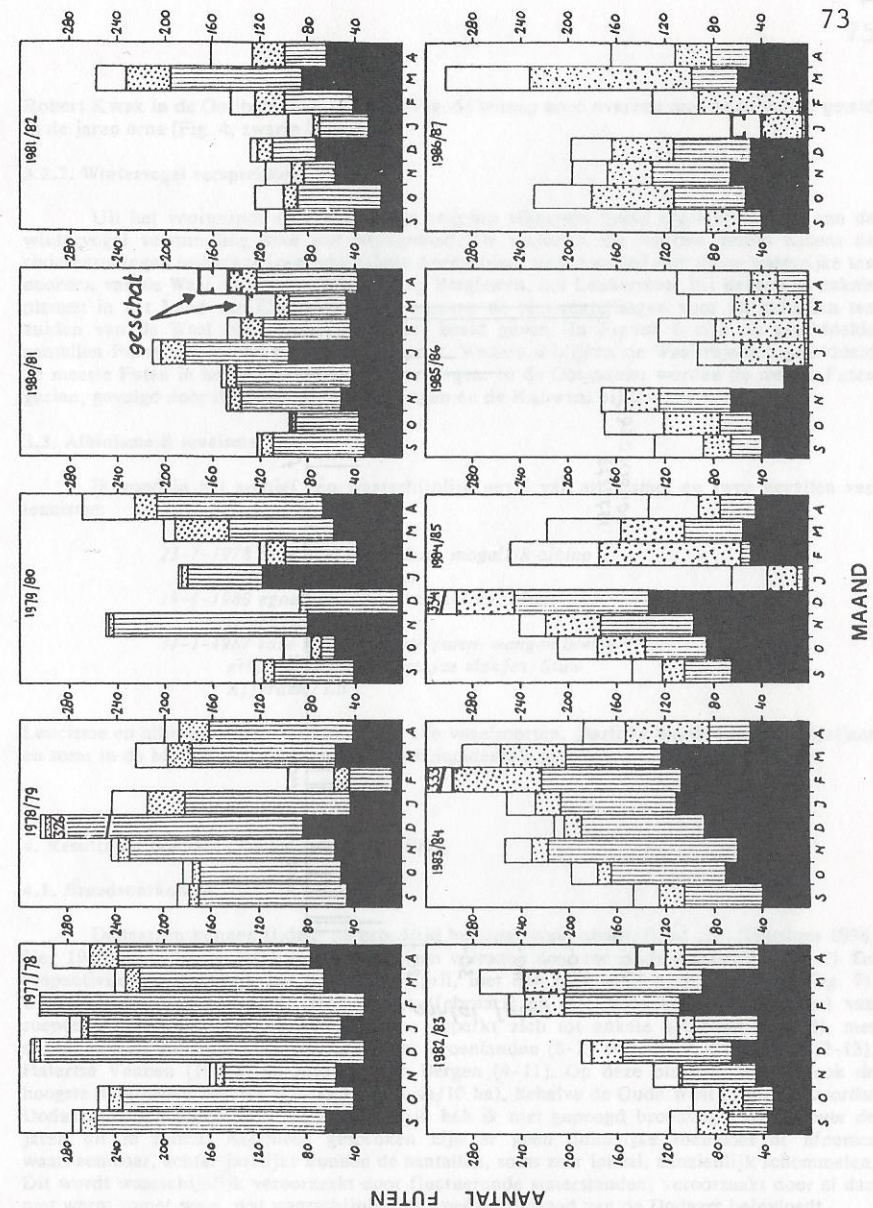
^a n = 31

^b n = 2

3.2. Wintervoorkomen.

3.2.1. Wintervogel aantallen.

De wintervogel aantallen laten geen duidelijk stijgende trend over de afgelopen jaren zien, zoals wel het geval is in de broedvogel aantallen (Fig. 4). Opmerkelijke schommelingen lijken te wijten aan de strengheid van bepaalde winters, bijv. de lage winteraantallen in 1978/79 (alleen februari), 1985/86 en 1986/87. Ander opvallend feit is dat de grote aantallen in de westelijke Waaltrajecten (4L t/m 8L, Nijmegen-Tiel) in de vroege winterhalfjaren nagenoeg verdwenen zijn. Daar tegenover lijkt er een toename te zijn in de Maastrajecten. Voor beide trends kan ik geen sluitende verklaring geven. Ook systematische tellingen uit vroegere jaren lijken op stabiele winteraantallen te wijzen, bijv. de aantallen Futen geteld door

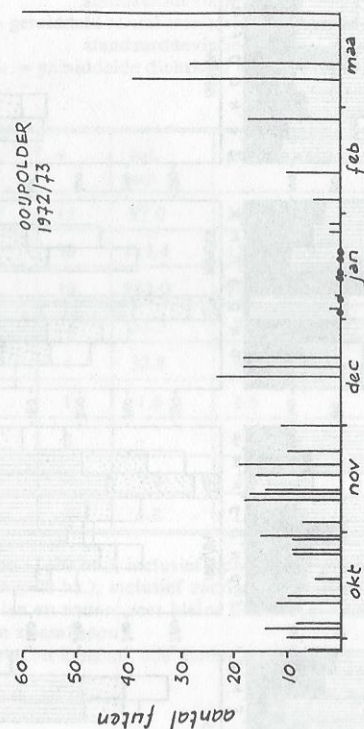
Figuur 4. Winteraantallen van de Fuut, vastgesteld tijdens maandelijkse rivierentellingen.

zwart = Waal Ooijpolder, trajecten 2L 3L

gestreept = Waal overig, trajecten 4L 5L 6L 7L 8L

gestippeld = Maas Vierlingsbeek-Cuijk, trajecten 13L 13R 14L 14R 15L 15R

wit = Maas Cuijk-Oss, trajecten 16L 16R 17L 17R 18L 18R

Figuur 5. Aantal waargenomen Futen in de Ooijpolder tijdens geregelde tellingen in het seizoen 1972/73 (R. Kwak).

Robert Kwak in de Ooijpolder in 1972/73 (Fig. 5) komen goed overeen met de aantallen geteld in de jaren erna (Fig. 4, zwarte balken).

3.2.2. Wintervogel verspreiding.

Uit het voorgaande stuk kan al een enigszins algemeen beeld afgeleid worden van de wintervogel verspreiding door ons werkgebied. De trajecten die worden geteld tijdens de rivierentellingen beslaan vrijwel ons gehele werkgebied, uitgezonderd met name waterrijke ten noorden van de Waal, de Groene Heuvels bij Bergharen, het Leukermeer bij Bergen en enkele plassen in het Land van Cuijk. Derhalve moeten de rivierentellingen voor all gebieden ten zuiden van de Waal een redelijk compleet beeld geven. In Figuur 6 zijn de gemiddelde aantallen Futen per maand per traject uitgezet. Wederom blijken de Waaltrajecten gemiddeld de meeste Futen in het winterhalfjaar te herbergen. In de Ooijpolder worden de meeste Futen gezien, gevolgd door de plassen rond Beuningen en de Kaliwaal bij Druten e.o.

3.3. Albinisme & leucisme.

Ik vond in het archief één waarschijnlijk geval van albinisme, en twee gevallen van leucisme:

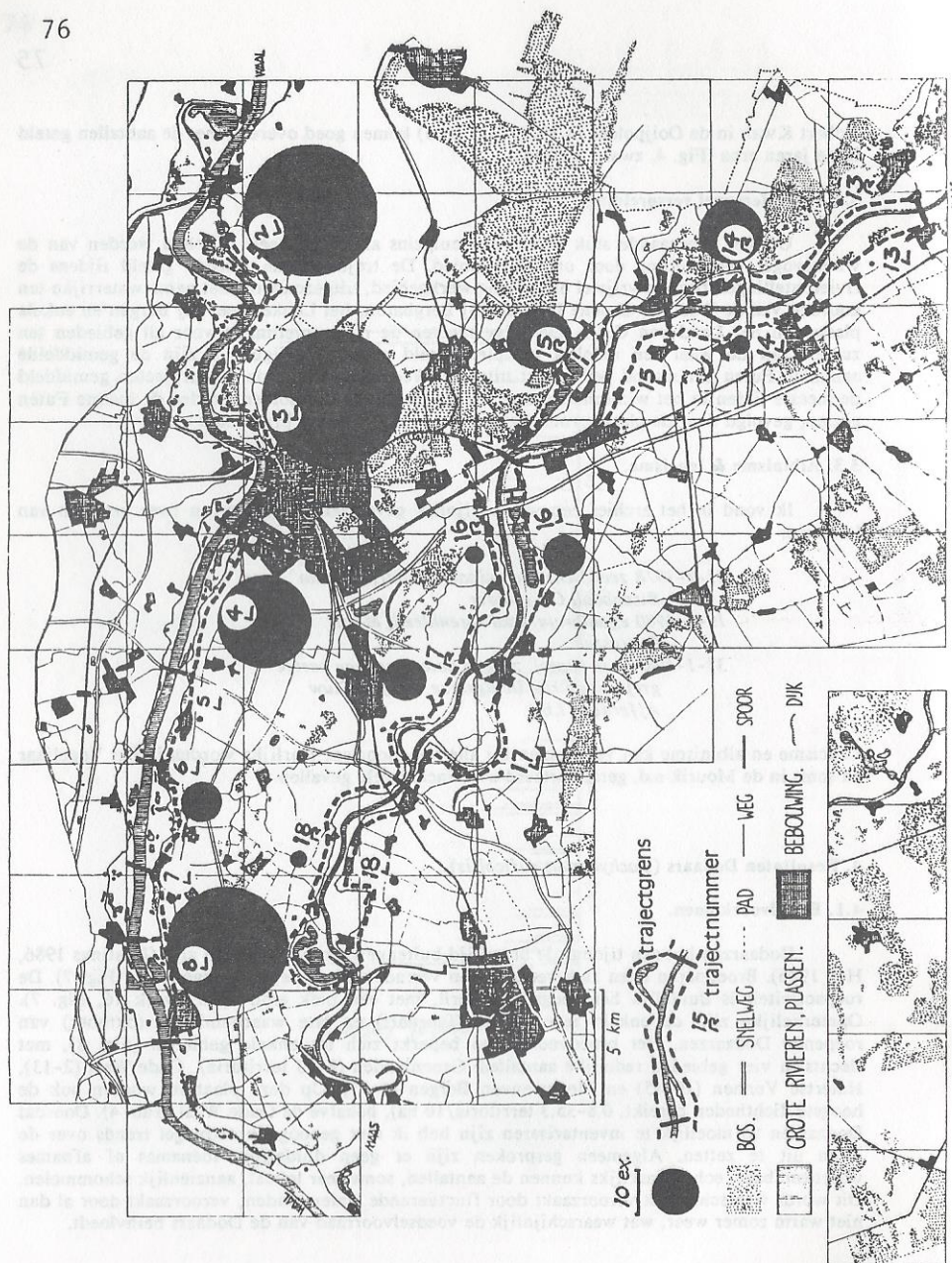
- 23-7-1978 zeer licht exemplaar, mogelijk albino
Bisonbaai, Ooijpolder
- 19-1-1980 egaalbruin, vaal verenkleed, Maas
Overasselt
- 31-1-1987 roze snavel, zwarte poten, wangen beetje
grijs en op rug lichtgrijze vlekjes, Stuw
Afferden (Lb.)

Leucisme en albinisme kan voorkomen bij alle vogelsoorten, jaarlijks worden in het Vogeljaar en soms in de Mourik e.d. gerapporteerd over incidentele gevallen.

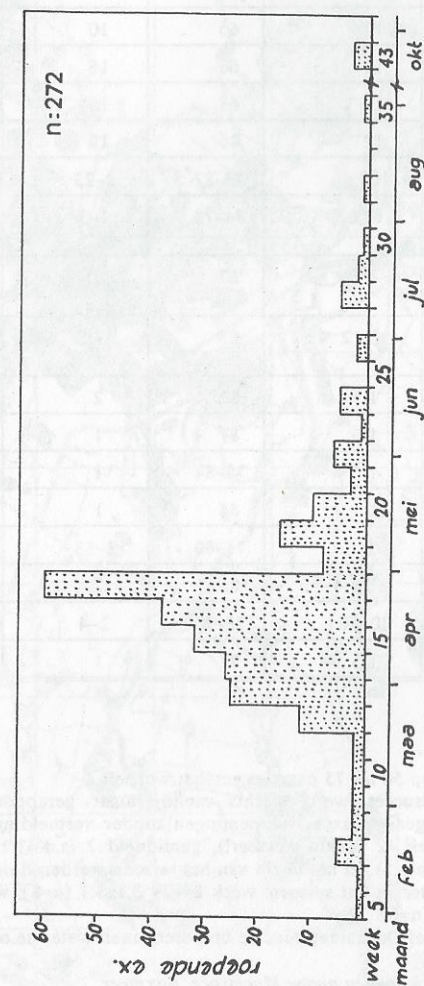
4. Resultaten Dodaars (*Tachybaptus ruficollis*).

4.1. Broedvoorkomen.

Dodaarzen kunnen tijdens de broedtijd buitengewoon onopvallend zijn (Hustings 1986, Heg 1986). Broedparen laten zich veelal alleen verraden door roepende mannetjes (Fig. 7). De roepactiviteit is duidelijk het hoogste in april, met een piek eind april (week 16, Fig. 7). Opmerkelijke zijn de enkele zeer vroege (februari) en late waarnemingen (oktober) van roepende Dodaarzen. Het broedvoorkomen beperkt zich tot enkele gebieden (Fig. 8), met slechts in vier gebieden redelijke aantallen: Groenlanden (8-23 territoria), Oude Waal (2-13), Hatertse Vennen (10-15) en Meeuwenven Bergen (4-11). Op deze plaatsen worden ook de hoogste dichtheden bereikt, 0.8-35.3 territoria/10 ha, behalve de Oude Waal (Tab. 4). Doordat Dodaarzen zo moeilijk te inventariseren zijn heb ik niet gepoogd broedvogel trends over de jaren uit te zetten. Algemeen gesproken zijn er geen duidelijke toenames of afnames waarneembaar, echter jaarlijks kunnen de aantallen, soms zeer lokaal, aanzienlijk schommelen. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door fluctuerende waterstanden, veroorzaakt door al dan niet warm zomer weer, wat waarschijnlijk de voedselvoorraad van de Dodaars beïnvloedt.

Figuur 6. Verspreiding van de Fuut buiten het broedseizoen: gemiddeld aantal waargenomen Futen per traject per maand (trajectnummers in of bij stippen) tijdens rivierentellingen van september t/m april in de winterseizoenen 1977/78 t/m 1986/87.

Figuur 7. Aantal roepende Doodaarden per week.

Tabel 4. Broedvoorkomen van de Dodaars in enkele terreinen in het Rijk van Nijmegen e.o.

plaats	opp.(ha)	jaar	terr.	terr./10ha
Hatertse Vennen	12	65	10	8.3
	12	66	15	12.5
	12	67	15	12.5
	12	86	10	8.3
Groenlanden ¹	100	73-87	8-23	0.8-2.3
kolken Erlecomse Polder ¹	1-5	74-78	1-3	2.0-30.0
nieuwe plas Gemeenteheide ²	4.5	87	3	6.7
Meeuwenven Bergen ²	3.12	85	4-11	12.8-35.3
Duivelskuil ²	1.5	82	2	13.3
	1.5	87	1	6.7
Ewijkse Waai	1	78-84	1	10.0
ven bij grindkuilen Mill	1	84	1	10.0
Oude Waal ¹	70	71-80	2-13	0.3-1.9
Zevenmorgensiep ²	1.5	83	2	13.3
Ooijse Graaf ¹	30-50	73-78	2-4	0.4-1.3
Palts Bizonbaai ¹	1.5	77	1	6.7

¹ Ooijpolder

² kop van Limburg

Het totale broedbestand kan op 50 tot 75 paartjes geschat worden.

Daadwerkelijk broedsucces werd slechts mondjesmaat gerapporteerd. Dodaarzen werden 32 keer met jongen gezien (excl. waarnemingen zonder vermelding van datum), van week 24 (mid juni) t/m week 42 (begin oktober!), gemiddeld 2 (s.d.=1.1) jongen per keer (minimum=1, maximum=5, Tab. 5). In het begin van het seizoen werden duidelijk meer jongen per ouder/paar gezien dan later in het seizoen: week 24-29 2.1 ± 1.1 (n=8); week 30-36 2.1 ± 1.3 (n=18); week 37-42 1.5 ± 0.55 (n=6).

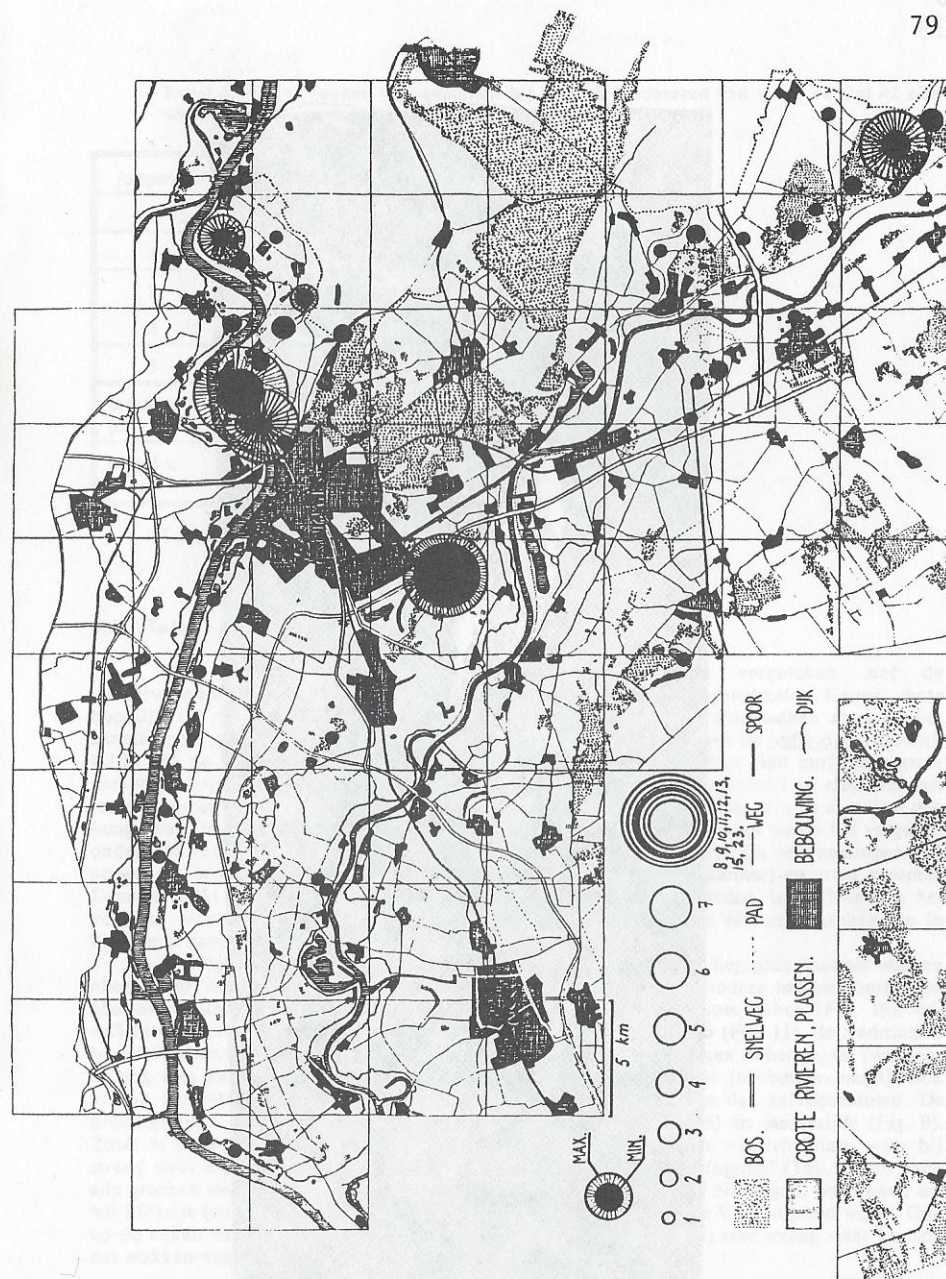
Opmerkelijk is hoe snel Dodaarzen nieuwe broedterreinen weten te ontdekken:

seizoen 1975 1 paar + 3 jongen nieuw Maastracé, Boxmeer

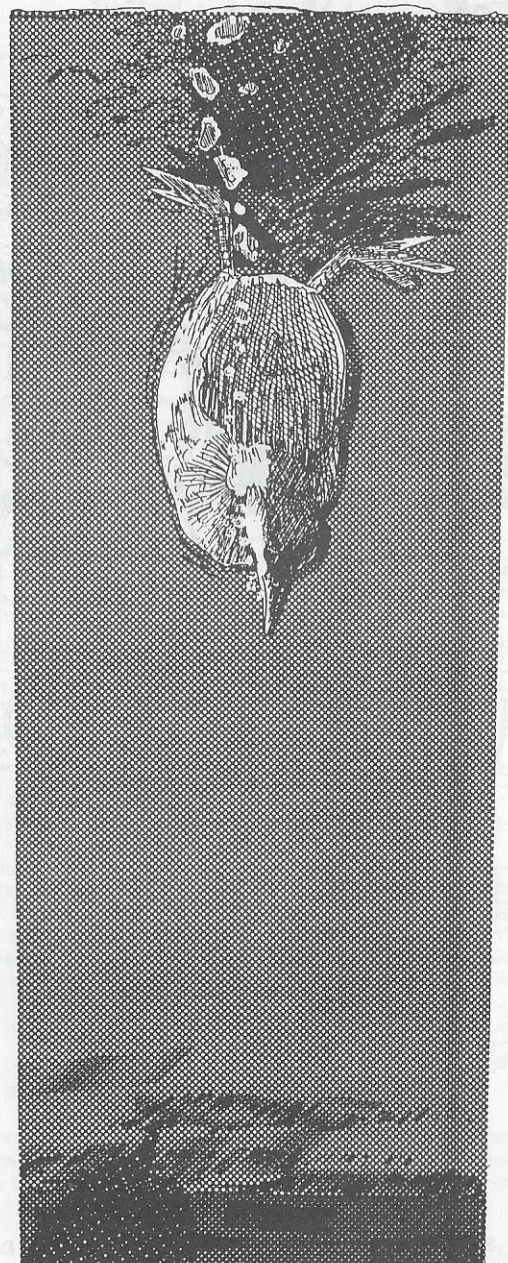
seizoen 1987 3 paar nieuwe plas Gemeenteheide Bergen

In het laatste geval was de plas vlak voor het broedseizoen ontstaan, mogelijk hebben broedvogels uit het nabijgelegen Meeuwenven (op ± 500 m) het terrein ontdekt als broedgebied. Dat ook dicht opeen gelegen nesten succesvol kunnen zijn bewees een tweetal broedparen op de Zevenmorgensiep (1.5 ha!!):

seizoen 1983 1 paar + 3 jongen & 1 paar + 1 jong Zevenmorgensiep, Gennep

Figuur 8. Verspreiding van broedvogelterritoria van de Dodaars 1965-87: zwart minimum aantal, gestreept maximum aantal.

Tabel 5. Aantal jongen waargenomen bij volwassen Dodaarzen van week 24 t/m 42 plus waarnemingen zonder datum.

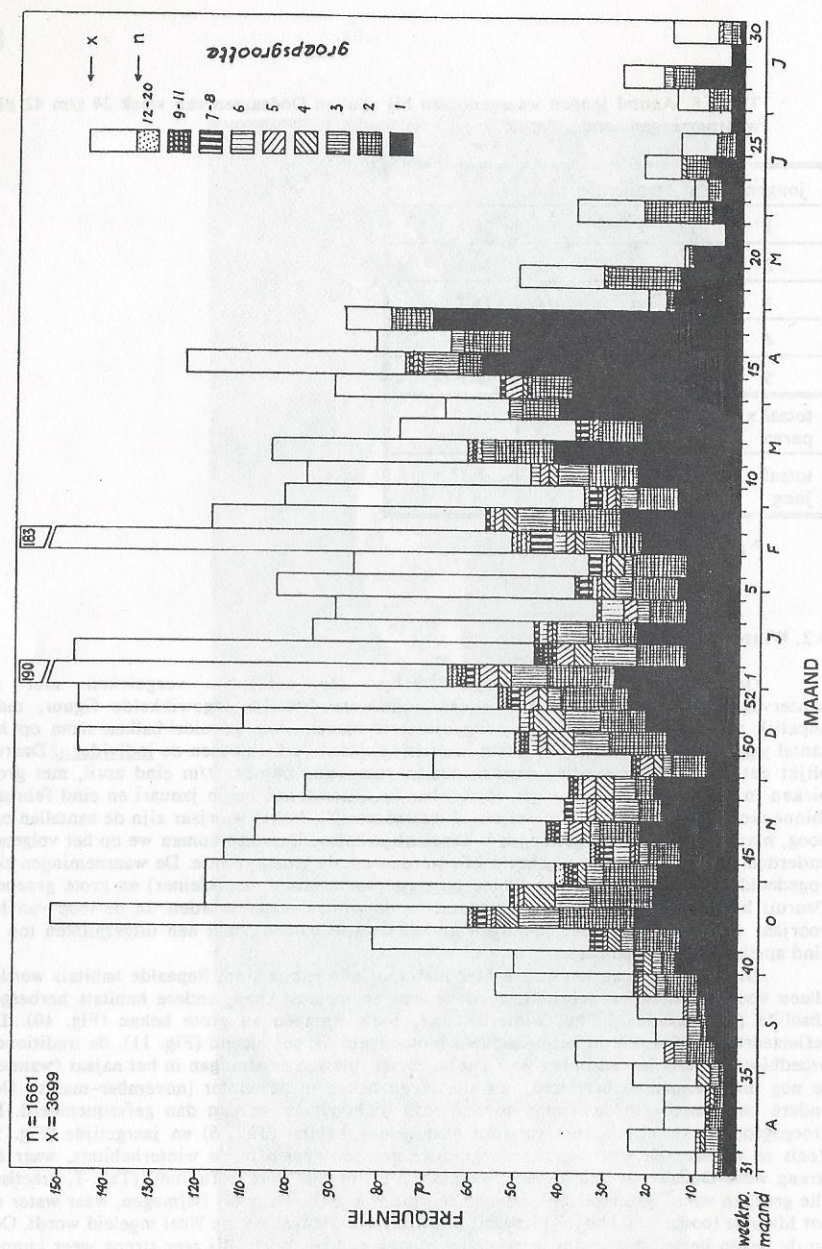
jongen	frequentie	%
1	13	36.1
2	13	36.1
3	6	16.7
4	1	2.8
5	3	8.3
totaal x paren	36	100.0
totaal x jong	76	2.1 ^a

^a aantal jongen/paar waargenomen

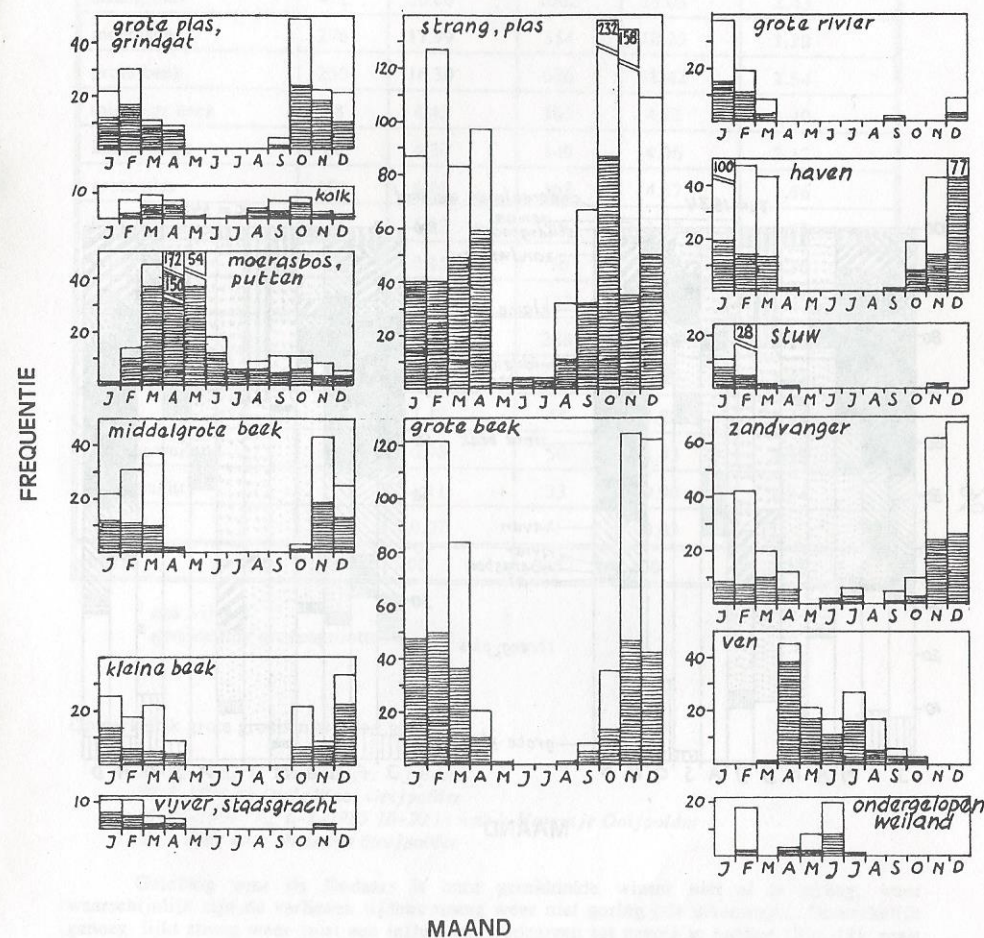
4.2. Wintervoorkomen.

De broedvogelaantallen zijn slechts een schijntje vergeleken met de wintervogelaantallen (Fig. 9). Dit is een ouderwets vreselijk ingewikkelde figuur, maar hopelijk zal de mondeling beschrijving uitkomst bieden. Alle gevulde balken slaan op het aantal waarnemingen, daarbij opgeteld (de witte balken) verkrijgt men de individuen. Daaruit blijkt dat de hoogste aantallen worden gezien vanaf mid oktober t/m eind april, met grote pieken in het aantal waarnemingen in oktober (w.s. doortrek), begin januari en eind februari (binnenkomst "vorstvluchten" of vrije tijd waarnemers?!). In het voorjaar zijn de aantallen ook hoog, maar het aantal waarnemingen is aanzienlijk hoger. Daarmee komen we op het volgende onderdeel wat uit de figuur 9 gehaald kan worden n.l. de groeps-grootte. De waarnemingen zijn opgedeeld in waarnemingen van kleine groepen (hoe zwarter, hoe kleiner) en grote groepen. Daaruit blijkt dat grote groepen met name in de winter gezien worden. In de loop van het voorjaar worden steeds meer eenlingen gezien (zwarte balken), met een uitgesproken top in eind april: roepende mannetjes.

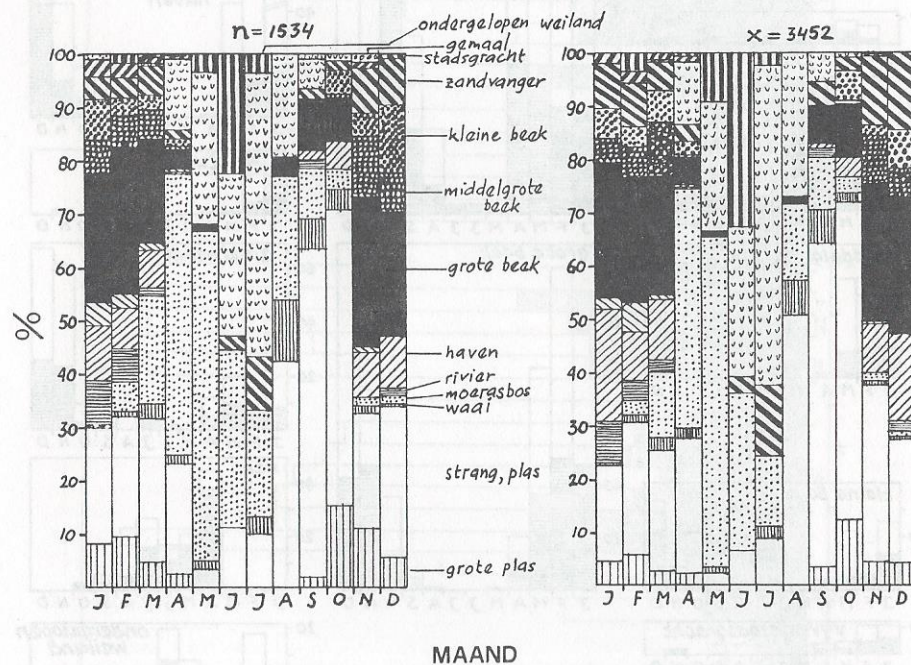
Dit algemene patroon gaat echter niet voor alle habitats op. Bepaalde habitats worden alleen voor het broeden gebruikt, zoals vennen en moerasbossen, andere habitats herbergen absolute piekaantallen in het winterhalfjaar, zoals strangen en grote beken (Fig. 10). Dit reflecteert zich dan ook in het gemiddeld biotoopgebruik per maand (Fig. 11), de traditionele broedbiotopen domineren in het voorjaar en zomer, plassen en strangen in het najaar (wanneer ze nog niet kunnen dichtvriezen), en alle typen beken in de winter (november-maart). Ook andere habitats die in de winter minder vaak dichtvriezen worden dan gefrequentieerd. De groeps-groottes van Dodaarzen variëren naar gelang habitat (Tab. 6) en jaargetijde (Fig. 9). Zoals te verwachten was, worden de grootste groepen gezien in de winterhabitats, waar bij streng weer Dodaarzen zich kunnen verzamelen als in een soort "refugium" (Tab. 7, praktisch alle groepen van >9 exemplaren). Bekend refugium is 't Haventje bij Nijmegen, waar water uit het Meertje (oorsprong Duffelt) langs de Nijmeegse Heuvelrug, de Waal ingeleid wordt. Ook op de beken her en der in ons werkgebied blijven stukken open. Bij zeer streng weer kunnen dat wakken van enkele vierkante meters zijn, bijv. bij stuwtes!

Figuur 9. Aantal waarnemingen (n) en exemplaren (x) van de Dodaars per week. De waarnemingen zijn opgesplitst in waarnemingen per groepsgrootte zoals vermeld in de legenda rechtsboven in de figuur.

Figuur 10. Aantallen waarnemingen (gestreep) en exemplaren (gestreep+wit) van de Dodaars in het Rijk van Nijmegen e.o. per habitat per maand, 1965-87. grote plas n=101, x=168; strang, plas n=412 x=1002; grote rivier n=33 x=76; moerasbos, putten n=276 x=354; haven n=87 x=331; stuw n=18 x=44; middelgrote beek n=68 x=163; grote beek n=250 x=636; zandvanger n=68 x=268; kleine beek n=66 x=140; ven n=93 x=137; vijver, stadsgracht n=17 x=33; ondergelopen weiland n=15 x=50.

MAAND

Figuur 11. Biotoopkeuze van de Dodaars door het jaar heen: links het aantal waarnemingen (%) en rechts het aantal exemplaren (%) per maand.

Tabel 6. Gemiddelde groepsgroottes, aantal waarnemingen (n) en aantal exemplaren (x) van Dodaarsen per habitat.

plaats	n	%n	x	%x	ggg ²
strang, plas	412	26.86	1002	29.03	2.43
moerasbos	276	17.99	354	10.25	1.28
grote beek	250	16.30	636	18.42	2.54
middelgr.beek	68	4.43	163	4.72	2.40
kleine beek	66	4.30	140	4.06	2.12
grote plas	101	6.58	168	4.87	1.66
kolk, plasje	29	1.89	49	1.42	1.69
gr.rivier	33	2.15	76	2.20	2.30
ven	93	6.06	137	3.97	1.47
zandvanger	68	4.43	268	7.76	3.94
haven	87	5.67	331	9.59	3.81
stuw	18	1.17	44	1.28	2.44
onderg. weiland	15	0.98	50	1.43	3.33
stadsgracht ¹	17	1.11	33	0.96	1.94
gemaal	1	0.07	1	0.03	(1)
totaal	1534	100	3452	100	2.25

¹ ook vijvers

² gemiddelde groepsgrootte

Opmerkelijk grote groepen werden gemeld:

25-12-1982 11 Zandvanger bij Bruuk

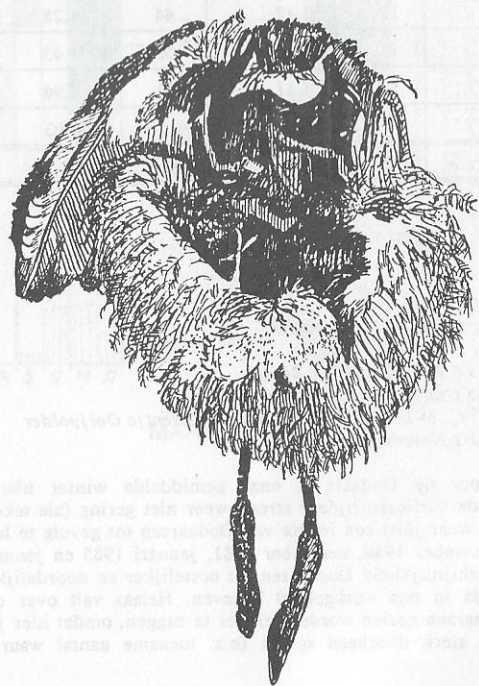
10-4-1984 15 Oude Waal Ooijpolder

13-12-1984 1/2 m 6-1-1985 10-20 in wak 't Haventje Ooijpolder

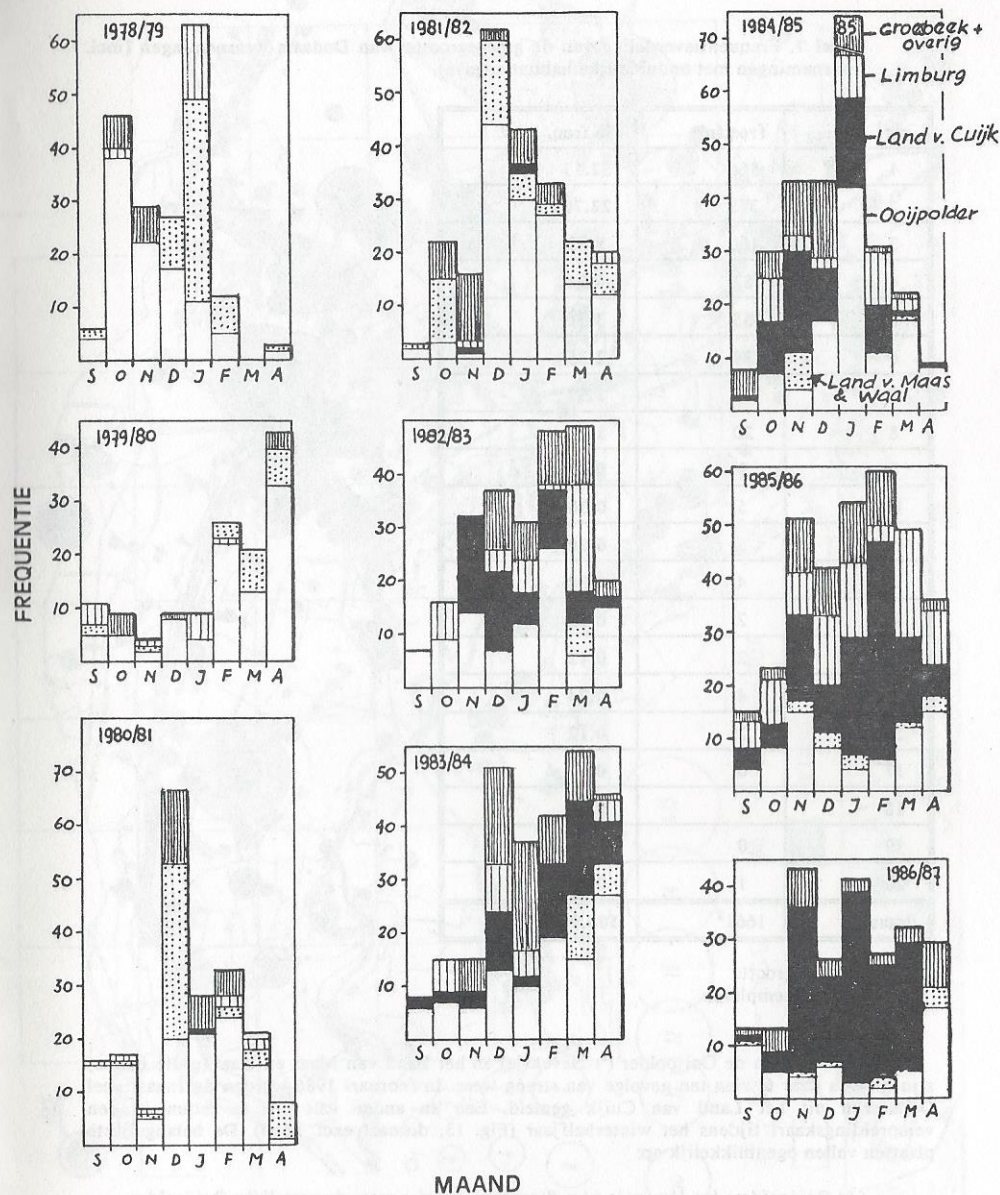
3-3-1985 10 't Haventje Ooijpolder

Gelukkig voor de Dodaars is onze gemiddelde winter niet al te streng, want waarschijnlijk zijn de verliezen tijdens streng weer niet gering (zie tekening).... Opmerkelijk genoeg, lijkt streng weer juist een influx van Dodaarsen tot gevolg te hebben (Fig. 12), zoals in januari 1978, december 1980, december 1981, januari 1985 en januari/februari 1986. Dit zijn naar alle waarschijnlijkheid Dodaarsen uit oostelijker en noordelijker gebieden, die zich massaal naar refugia in ons werkgebied begeven. Helaas valt over de verdeling over de gebieden waar Dodaarsen gezien worden minder te zeggen, omdat hier jaarlijks veranderende waarnemerseffecten sterk doorheen spelen (o.a. toename aantal waarnemers in Land van Cuijk).

16-2-1985 DODAARS, w.s. opgepuzeld door BUIZERD
MAASEILAND BOXMEER

die heij '84

Figuur 12. Het aantal Dodaarzen waargenomen per maand en per winter. Elke maand het maximum aantal Dodaarzen waargenomen per deelgebied bepaald en opgeteld per gebied (Ooijpolder, Land van Maas & Waal, Land van Cuijk, Limburg, Groesbeek & overig).

Tabel 7. Frequentieverdeling van de groepsgroottes van Dodaars waarnemingen (incl. waarnemingen met onduidelijke habitat opgave).

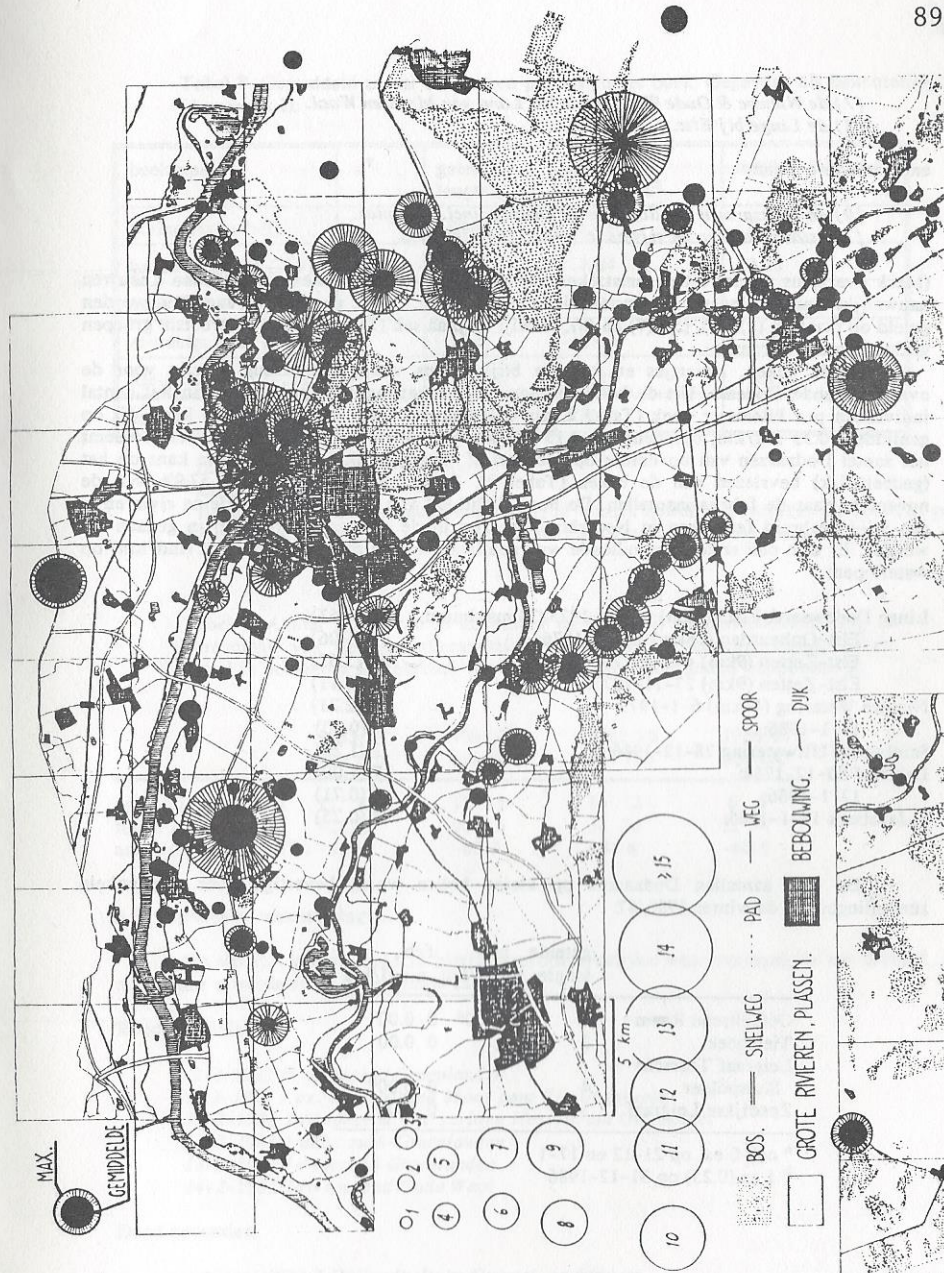
gg ¹	freq.(n)	% freq.
1	866	52.13
2	378	22.76
3	160	9.63
4	82	4.94
5	55	3.31
6	39	2.35
7	26	1.57
8	20	1.20
9	9	0.54
10	5	0.30
11	5	0.30
12	4	0.24
13	2	0.12
14	2	0.12
15	4	0.24
16	2	0.12
17	0	0
18	1	0.06
19	0	0
20	1	0.06
totaal	1661 ²	100.00

¹ groepsgrootte

² 3699 exemplaren

Toenames in de Ooijpolder ('t Haventje) en het Land van Maas en Waal (grote beken) zijn hier en daar te zien ten gevolge van streng weer. In februari 1986 werden daarnaast veel Dodaarzen uit het Land van Cuijk gemeld. Eén en ander valt om te zetten in een verspreidingskaart tijdens het winterhalfjaar (Fig. 13, ditmaal excl. april). De belangrijkste plaatsen vallen ogenblikkelijk op:

- (1) Ooijpolder: het Haventje t/m Bizonbaai, minder mate de oostelijke Ooijpolder.
- (2) weteringen (Wässerungen) in de Duffelt (BRD).
- (3) de Leygraaf in Groesbeek, vanaf de Zandvangers t/m Kranenburg (BRD).
- (4) de Niers van Gennep t/m het Reichswald (BRD)
- (5) de Sambeekse Uitwatering bij Boxmeer
- (6) een hele rits van waarnemingen langs de Lage Raam, van Haps t/m Grave.

Figuur 13. Verspreiding van de Dodaars over het winterhalfjaar (sept-maa, 1978/79 t/m 1986/87): gemiddeld en maximum aantal waargenomen exemplaren per plaats.

- (7) de Nieuwe & Oude Wetering in het Land van Maas en Waal.
(8) de Linge bij Elst.

en in mindere mate:

- (9) de Maasarmen bij Boxmeer en Gennep, incl. Paesplas.
(10) stadsgrachten en vijvers in westelijk Nijmegen.

(Merk overigens op dat uit de omstreken van Oss (Kil van Hurwenen) en Beneden Leeuwen nauwelijks waarnemingen voor ons archief binnenkomen.) Hoge gemiddelde aantallen worden geteld op plaatsen (2), (3), (5), (7) en (8), terwijl op plaatsen (1) en (7) ook de grootste groepen gezien kunnen worden.

Brede beken, riviertjes en kanalen blijken dus van groot belang te zijn voor de overwinterende Dodaars. Uit de bekendtellingen zijn schattingen te genereren van het aantal individuen per kilometer beek (Tabel 8, zie ook Appendix I). In kleine beken komt dit op gemiddeld 0.33 ind/km, oplopend tot 1.19 ind/km voor kleine rivieren. In alle beken neemt het aantal Dodaars van november op februari af, begrijpelijk gezien de grote kans op het (gedeeltelijk) bevroren van de beken (Tabel 9). De gemiddelde afname is 57.9% van de november naar de februari aantallen. De hoge dichtheid van de Dodaars op kleine rivieren is een breed fenomeen in Nederland, waarop in de discussie verder op in gegaan zal worden. Er zijn ook enkele aanvullende waarnemingen van winterwaarnemingen (ind/km) op waterlopen:

Linge Dodewaard-Elst (15km) winter 1973/74 maximum:	98 (6.53)
Elst-Opheusden (18km) 17-12-1976:	91 (5.06)
Elst-Zetten (9km) 4-1-1977:	51 (5.67)
Elst-Zetten (9km) 23-11-1977:	55 (6.11)
Nieuwe Wetering (14km) 6-1-1979:	31 (2.21)
18-1-1986:	7 (0.50)
Sambeekse Uitwatering 28-12-1986:	3 (1.20)
Leigraaf 30-12-1984:	7 (1.00)
12-1-1986:	5 (0.71)
St.Jansbeek 13-1-1985:	3 (0.75)

De lage aantallen Dodaars op kleine beken wordt bevestigd door nog enkele aanvullingen uit de winter 1986/87:

	getelde lengte	nov n ind/km	feb n ind/km
Oeffeltsche Raam	4	0 0.00 ^a	0 0.00
Tielebeek	3		0 0.00
Leigraaf Teersche Sluispolder	4		0 0.00 ^b
Zeedijkse Leigraaf	5		0 0.00

^a ook 0 ex. op 21-12 en 17-1

^b 1 ex.(0.25) op 31-12-1986

Tabel 8. Gemiddeld aantal Dodaars per kilometer beek. Gegevens uit bekendtellingen (Appendix I).

beektype ¹	n ²	getelde lengte	ind/km november ³	ind/km februari ³
kleine rivier (>9)	8	96.8	1.54	0.41
brede wetering (7-9)	5	34.5	1.04	0.58
kanaal (3.5-7)	2	28.0	0.24	0.08
middelgr.beek (2.5-7)	3	12.5	0.00	0.00
kleine beek (0.5-2.5)	4	22.5	0.35	0.01
totaal	22	194.3	1.03	0.30

¹ tussen haakjes breedte in meters

² aantal getelde beken

³ tussen haakjes: alleen beken meegerekend waarin zowel in november als februari per winter geteld is. Winters waarin slechts eenmaal geteld werd: niet meegerekend.

Tabel 9. Aantal Dodaars in november en februari, en aantalsverandering in percentage van de novembertellingen. Gegevens uit bekendtellingen, beken zowel in november als februari van een bepaalde winter geteld (Appendix I).

	1983/84 nov feb	1984/85 nov feb	1985/86 nov feb	1986/87 nov feb
aantal beken geteld	11 8	18 15	16 12	6 4
totaal individuen	82 48	90 15	38 26	11 4
aantalsverandering(%)	-41.5	-83.3	-31.6	-63.6

4.3. Bijzondere waarnemingen.

Op velerlei gebied vond ik bijzondere/opmerkelijke waarnemingen in het archief. Ze zijn onder te verdelen in de volgende categorieën:

Roepactiviteit:

- 2-2-1983 1^e ♂ roepend Groenlanden
9-2-1987 1 ex. i.p./roepend Maas pont Vierlingsbeek
12-2-1982 2♂♂ roepend weerszijden Hezelstraat Ooijpolder
12-2-1982 1 balts zuid-Groenlanden
13-2-1982 1♂ roepend Groenlanden
14-2-1982 2♂♂ roepend Oude Waal

Dood gevonden:

- voorjaar 1973 1 Hollands-Duits Gemaal, jachthaven
30-1-1982 1 Panovenlaan bij Heinrichs Instituut
8-3-1986 1 Lage Raam
16-2-1985 1 deels opgegeten Buizerd, Maaseiland Boxmeer (zie tekening)
19-5-1985 1 geplukt bij Havikshorst Rijkvoortse Broek

21-4-1974 1 verkeersslachtoffer Halve Galg Erlecomse Polder
26-10-1985 4 ex.vechtend/roepend op Plasmolen (winterterritorialiteit?)

12-1-1985 3 waarvan 1 in volledig zomerkleed(!) Stuw Sambeek

5. Resultaten Roodhalsfuut (*Podiceps griseigena*), Kuifduiker (*Podiceps auritus*) en Geoorde Fuut (*Podiceps nigricollis*).

5.1. Wintervogelaantallen.

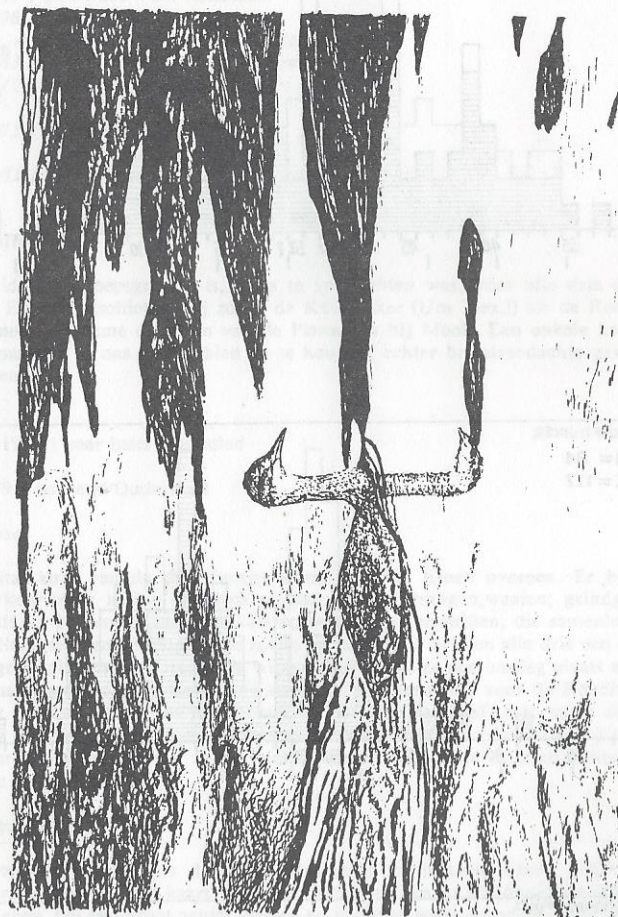
Ondanks het feit dat het werkgebied enkele grote vennen herbergt, is de Geoorde Fuut nog nooit als broedvogel vastgesteld. Het aantal waarnemingen van Geoorde Futen tijdens de broedtijd is sowieso zeer gering (Fig. 14). De hoogste aantallen worden gezien van februari t/m mid april (voorjaars trek) en oktober t/m november (vrij laat voor gewone najaars trek??). De Roodhalsfuut is een soort die van begin september t/m april regelmatig gezien wordt. Opmerkelijke pieken zijn er in november en december, m.n. veroorzaakt door waarnemingen van de Plasmolen bij Mook. Op de Plasmolen zijn de aantallen in september/oktober laag, en worden hoger in november/december, dus waarschijnlijk moet geconcludeerd worden dat deze pieken reëel zijn, en dus de Roodhalsfuut vrij laat in ons werkgebied doortrekt (overwinteringsgebieden zijn al te vinden in ons eigen Zeeland, zie discussie). Na een dal in eind februari (in de meeste winters zijn de Roodhalsfuten dan al naar zuidelijker gebieden vertrokken), komt de voorjaars trek op gang in maart, en duurt tot in mei. In tegenstelling tot de voorgaande twee soorten, is de Kuifduiker duidelijk meer een vogel van het extreem koude weer. Pas vanaf november worden redelijke aantallen gezien, met een piek in december. Echter bij streng weer kunnen nog zeer laat in de winter influxes waargenomen worden, zoals meerdere malen waargenomen in februari. Op dat moment zijn Roodhalsfuut en Geoorde Fuut al niet meer aanwezig. Zo noteerde ik de volgende waarneming:

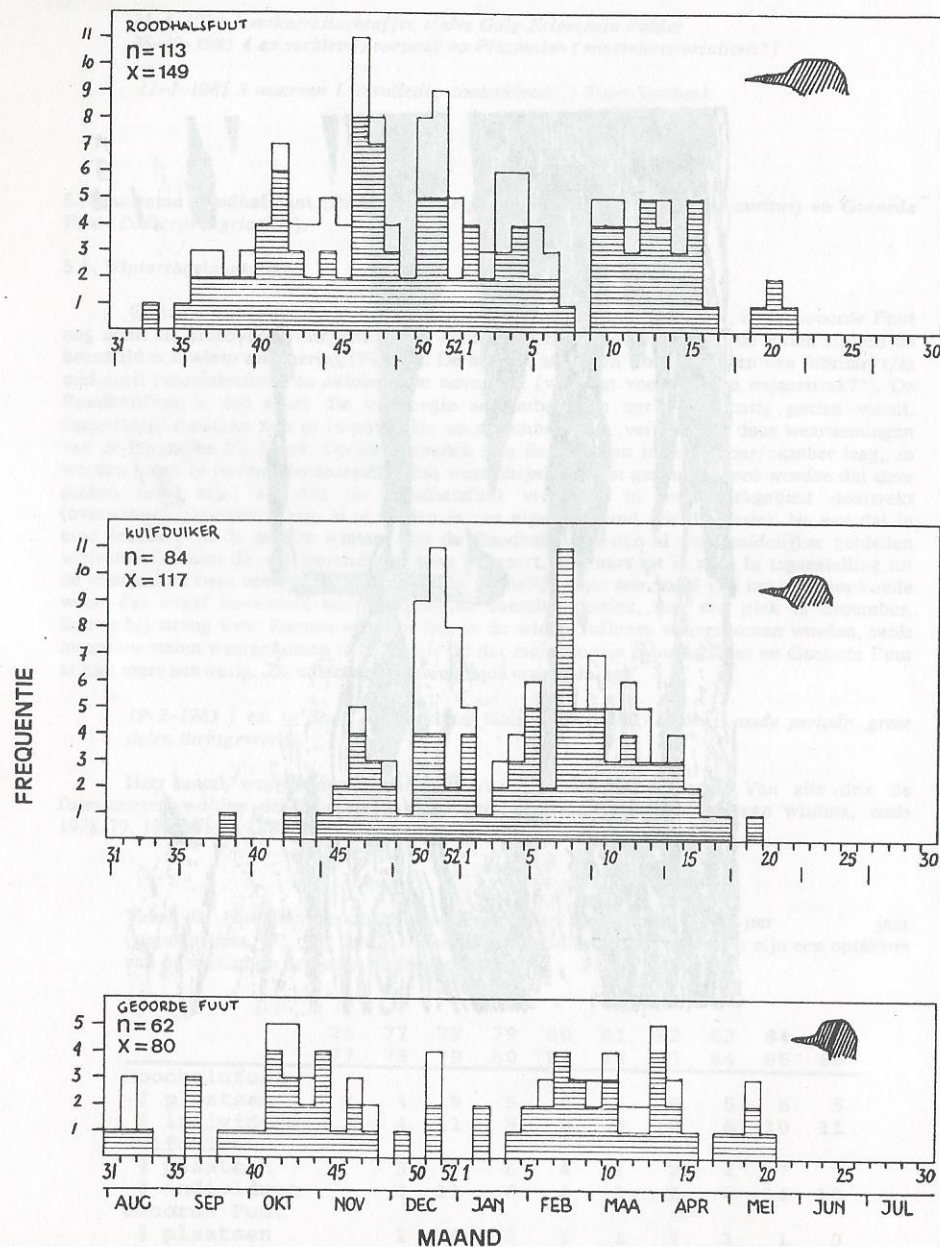
19-2-1985 1 ex. in Stuw Sambeek (tot vlak voor deuren!) tijdens koude periode, grote delen dichtgevroren.

Het aantal waarnemingen per winterhalfjaar fluctueert nogal. Van alle drie de futensoorten worden de hoogste aantallen gerapporteerd in relatief strenge winters, zoals 1978/79, 1984/85 en 1985/86 (Tabel 10).

Tabel 10. Aantallen Roodhalsfuten, Kuifduikers en Geoorde Futen per jaar (augustus jaar_x t/m juli jaar_{x+1}). Zonder dubbeltellingen: de aantallen zijn een optelsom van de maximum aantallen gezien per plaats.

	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86
Roodhalsfuut										
# plaatsen	3	4	9	5	0	5	6	5	6	5
# individuen	3	4	11	5	0	5	10	6	10	11
Kuifduiker										
# plaatsen		3	7	6	4	1	2	4	7	7
# individuen		3	11	6	4	1	2	6	14	10
Geoorde Fuut										
# plaatsen		1	6	2	1	1	3	1	1	3
# individuen		1	9	4	3	1	3	2	2	4

Figuur 14. Voorkomen van de Roodhalsfuut, Kuifduiker en Geoorde Fuut: aantal waarnemingen (n, gestreept) en aantal exemplaren (x, gestreept+wit) per week 1965-1986.

Zo nu en dan worden juvenielen (1e kj vogels) gerapporteerd, getuigen van een succesvol broedseizoen in het noorden:

Roodhalsfuut:

14-8-1981 1 onv. Oude Waal Kekerdom
 12-12-1981 1 onv. Byland
 20-9-1984 1 juv. Ewijkse Velden
 11-1-1983 2 onv. Plas Vredenburg Arnhem
 7/9/11/29-9-1985 1 à 2 onv. Plasmolen Mook

Kuifduiker:

18-9-1973 1 onv. Bisonbaai Ooijpolder

Geoorde Fuut:

15-8-1981 1 juv. Groene Heuvels Bergharen

5.2. Groepsgrootte.

De gemiddelde groepsgrootte is, zoals te verwachten was, voor alle drie de soorten klein (Fig. 15). Enkele uitschieters bij zowel de Kuifduiker (t/m 7 ex.!) als de Roodhalsfuut (t/m 5 ex.) komen met name op naam van de Plasmolen bij Mook. Een enkele keer blijken zich baltsende paartjes in ons werkgebied op te houden, echter broedverdachte gevallen zijn t/m 1987 niet gemeld:

Roodhalsfuut:

7/26-3-1983 1 paar balts Plasmolen

Geoorde Fuut:

7-4-1979 2 baltsend Oude Waal

5.3. Habitatkeuze.

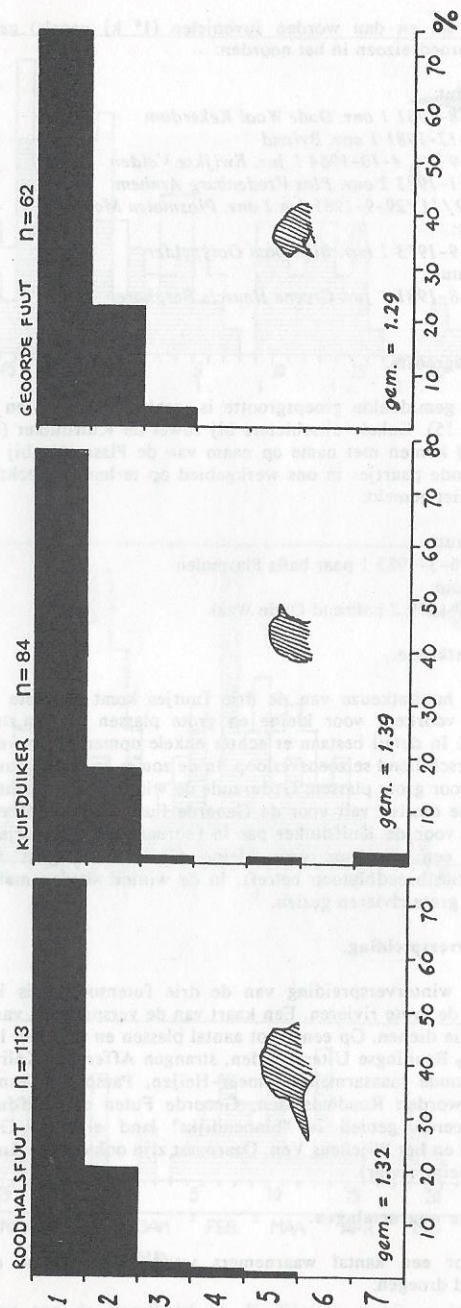
De habitatkeuze van de drie fuutjes komt in grote lijnen overeen. Er bestaat een duidelijke voorkeur voor kleine en grote plassen (poelen, strangen, waaien; grindgaten, etc. Figuur 16). In detail bestaan er echter enkele opmerkelijke verschillen, die samenhangen met een iets verschillend seizoensverloop. In de zomer en het najaar hebben alle drie een duidelijke voorkeur voor grote plassen. Gedurende de winter vindt er echter een omslag plaats naar kleine plassen. Die omslag valt voor de Geoorde Fuut reeds in december, voor de Roodhalsfuut in januari en voor de Kuifduiker pas in februari. In het voorjaar heeft met name de Geoorde Fuut nog een voorkeur voor kleine plassen, overigens geldt voor allen dat dit hun bevoorkeurde broedbiotoop betreft. In de winter worden met name de Kuifduikers nog wel eens op de grote rivieren gezien.

5.4. Winterverspreiding.

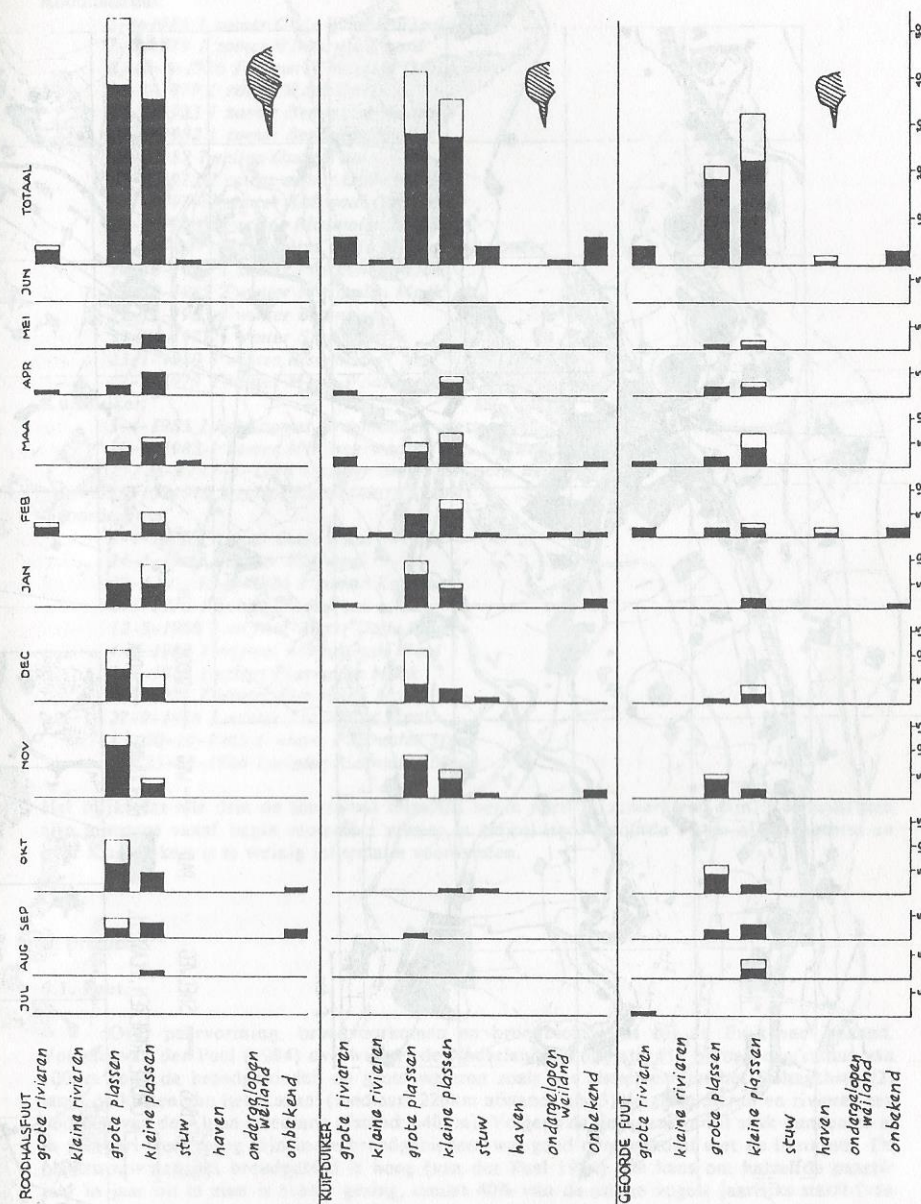
De winterverspreiding van de drie futensoorten is in grote lijnen gelijk: ze volgt nauwgezet de grote rivieren. Een kaart van de verspreiding van de Roodhalsfuut (Fig. 17) kan als illustratie dienen. Op een groot aantal plassen en strangen langs zowel de Waal (de Bijland, Ooijpolder, Beuningse Uiterwaarden, strangen Afferden, Kaliwaal Beneden-Leeuwen etc.) en de Maas (oude maasarmen Boxmeer-Heijen, Paesplas, Plasmolen Mook, stuwen Grave en Sambeek) worden Roodhalsfuten, Geoorde Futen en Kuifduikers gezien. Enige regelmatig gefrequentieerde gebied in "binnendijs" land zijn de Groene Heuvels bij Bergharen (afgraving) en het Wijchens Ven. Daarnaast zijn ook enkele Kuifduikers gezien op de Niers bij Gennep (kleine rivier).

5.5. Overige waarnemingen.

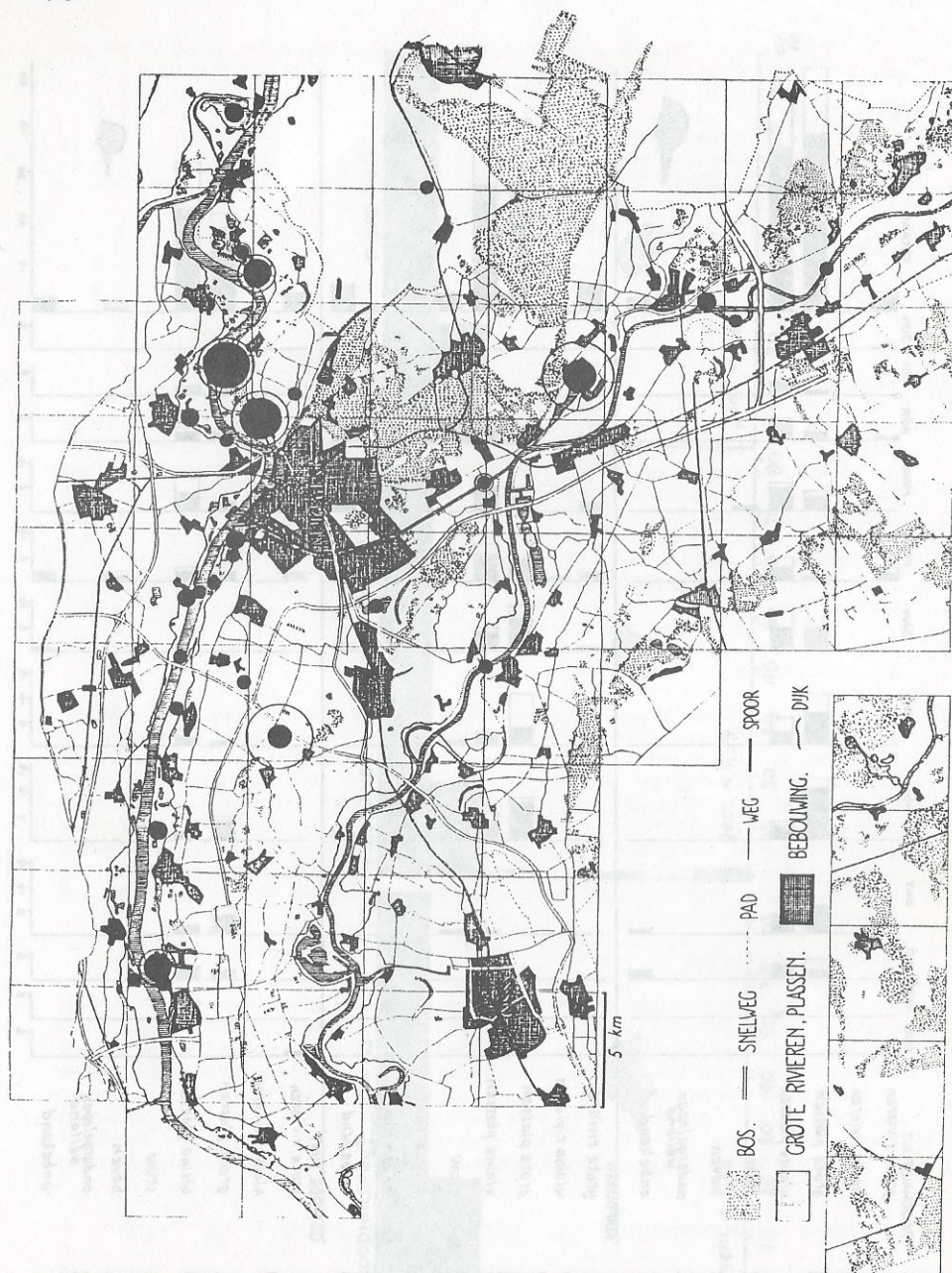
Door een aantal waarnemers werd genoteerd of de vogels zomer-, eclips- of winterkleed droegen:

Figuur 15. Frequentieverdeling van de groepsgroottes van Roodhalsfuut, Kuifduiker en Geoorde Fuut 1965-86 (bij dubbeltellingen: de maximale groepsgroote verwerkt).

Figuur 16. Voorkomen van de Roodhalsfuut, Kuifduiker en Geoorde Fuut per habitat en per maand: aantal waarnemingen (zwart) en aantal exemplaren (zwart+wit) 1965-1986 (bij dubbeltellingen: maximale groep verwerkt).

Figuur 17. Verspreiding van de Roodhalsfuut: totaal aantal waarnemingen (zwart) en totaal aantal exemplaren (wit) per plaats 1965-86.

Roodhalsfuut:

5-4-1986 1 zomer Oude Waal Ooijpolder
 7-4-1979 1 zomer Winssense Waard
 8/10-4-1986 1 zomer 't Meertje Ooijpolder
 14-4-1979 1 zomer Waal Ewijk
 23-5-1983 1 zomer Bemmelse Waarden
 29-5-1982 1 zomer Berendonck
 2-9-1982 1 eclips Oude Waal
 16-9-1973 1 eclips achter Oude Waal
 7-10-1979 1 winter Kaliwaal Ooijpolder
 13-10-1985 1 eclips Plasmolen Mook
 13/15-10-1983 1 eclips Oude Maasarm Boxmeer
 20-10-1985 1 zomer Plasmolen Mook
 26-10-1985 2 winter Plasmolen Mook
 22-11-1983 1 winter Bisonbaai
 23-11-1977 1 winter Slijk-Ewijk
 23-1-1980 1 winter Bisonbaai
 27-2-1979 2 winter Maas-Waalkanaal

Kuifduiker:

3-4-1983 1 half zomer Groenlanden-west
 10-4-1983 1 zomer Millingerwaard (w.s. zelfde ex.)
 25/28-4/11-5-1986 1 zomer Staartjeswaard Bewingen
 27-10-1979 1 eclips Kekerdomse Waard

Geoorde Fuut:

3-4-1975 1 zomer Oude Waal
 14-4-1980 1 zomer Kaliwaal
 20-4-15-5-1986 1 zomer Kaliwaal
 8-5-1976 1 zomer Oude Waal
 12-8-1980 3 vrijwel winter Oude Waal
 4-9-1982 1 vrijwel winter Oude Waal
 7-9-1985 1 eclips Plasmolen Mook
 9-9-1985 1 winter Plasmolen Mook
 27-9-1986 1 winter Plasmolen Mook
 13/20-10-1985 1 winter Plasmolen Mook
 15/25-10-1986 1 winter Plasmolen Mook

Het blijkt dat alle drie de soorten al minstens begin april in zomerkleed zijn. Roodhalsfuten zijn minstens vanaf begin september alweer in eclipskleed, Geoorde Futen al in augustus en over Kuifduikers is te weinig informatie voorhanden.

6. Discussie.

6.1. Fuut.

Over paarvorming, broedvoorkomen en broedbiologie is bij de Fuut veel bekend. Volgens van der Poel (1984) overwintert de Nederlandse Populatie (1) binnen een radius van 100km rond de broedgebieden op grote wateren zoals het IJsselmeer en het Deltagebied (2) langs de kusten van het Kanaal (mediaan: 220km afstand) en (3) de grote meren en rivieren ten noorden van de Alpen (mediane afstand: 640km). Volgens de gegevens in dit stuk kunnen ze al in februari weer terug zijn in de broedgebieden, wat goed overeenkomt met de literatuur. De plaatstrouw aan het broedgebied is hoog (van der Poel 1984). De kans om hetzelfde paartje jaar in jaar uit te zien is echter gering, omdat 40% van de adulte vogels jaarlijks sterft (van der Poel 1984). Het broedbiotoop komt overeen met andere delen in Europa (Glutz von Blotzheim 1966, Cramp & Simmons 1977). Zo vonden van Dijk & van Os (1982) in Drenthe 70% van de paren op meren met rietoevers, 26% op zandgaten, 3% op vennen en 1% overig. Volgens Hanzák (1952 in Cramp & Simmons 1977) is vis wel essentieel, maar beïnvloed de

populatie-dichtheid (normaal: ≤ 10 paar/10ha) binnen brede grenzen niet. De broeddichtheden in het Rijk van Nijmegen komen hier goed mee overeen: 0.6 - 18.8 paar/10ha (Tabel 3). Ziegler (1983) vond in de "Grube Mittelweser" een dichtheid van 4.2-7.5 paren/10ha. Grotere wateren (≥ 100 ha) genieten de voorkeur, zoals de meren rond het Gooi en Utrecht (Alleyne 1971, Leys 1986), maar een opmars naar kleinschalige biotopen, zoals in het Rijk van Nijmegen, wordt in het hele land geconstateerd (bijv. van Dijk & van Os 1982). Bauer & Glutz von Blotzheim (1966) melden kleinschalige biotopen van 0.9-2.5ha en Boekema et al. (1983) een minimum van 0.6ha, waar onze minima van 0.3-1ha (waaien, poeltjes) nog onder liggen. Een afnemende broeddichtheid met toenemend oppervlaktewater wordt ook door Bauer & Glutz (1966) gemeld. De beschikbare lengte aan oevers (=nestelgelegenheid) houdt hiermee verband, waarschijnlijk verkrijgt men meer inzicht in het belang van oppervlaktewater (=hoeveelheid vis) op de broeddichtheid, wanneer men de lengte aan oevers als een tweede variabele meeneemt in de berekening. Zo herbergen de oevers van het meer van Genève bij Villeneuve-Les-Granges (4km lengte) 300-500 broedparen (=7.5 tot 12.5 broedparen/100m, Bauer & Glutz von Blotzheim 1966). De dichtheden op de meren ten noorden van de Alpen zijn aanzienlijk lager: < 0.32 -1.17 paren/10ha (Bauer & Glutz von Blotzheim 1966). De recentelijke uitbreiding heeft ook geresulteerd in een opmars van de Fuut in stadsgrachten en stadsvijvers (Leys 1986, Kraak 1984, van der Poel 1985). Volgens van der Poel (1985), in weerwoord op Kraak (1984), heeft dit niet tot specifieke aanpassingen van de stadsvuut geleid, afgezien van minder schuw gedrag. Legdatum 80-140 januari(dagen), aantal eieren (4-5) en aantal vliegvlugge jongen vertonen wel grote jaarlijkse fluctuaties maar geen consistente verschillen tussen de stad en het platteland. De stijgende populatietrend wordt uit grote delen van Europa gemeld (Cramp & Simmons 1977, Leys & de Wilde 1971). Na een dal in het midden van 19^e eeuw, deels door jagen voor de handel in veren, sinds het begin van deze eeuw duidelijk stijgend (Prater 1981, Cramp & Simmons 1977, SOVON 1987). Cramp & Simmons (1977) wijten de stijgende populatietrend aan eutrofiëring van oppervlaktewateren en uitbreiding van het habitat (reservoirs, grindgaten etc.) en het laatste kunnen onze gegevens onderschrijven. Een versnelde toename in de laatste decennia wordt ook gemeld uit de Randstad (1967: 500, 1979: 1600, VWG 1981). In Drenthe vonden van Dijk & van Os (1982) een toename van 117 paar (1966-67: Leys & de Wilde 1971) naar 166 paar (1975-76) en 184 paar (1979-80), overigens een minder spectaculaire toename dan gemeld in dit artikel (van 50 naar 210 in 1980). Daarentegen is de Fuut als broedvogel in de 50er jaren van Texel verdwenen (Dijksen & Dijksen 1977). Een toename in het aantal broedparen gaat niet gepaard met een toename in het aantal overwinteraars (vgl. Fig. 2 met 4) in het Rijk van Nijmegen. Dit was wel het geval in de Häverner Marsch (1962-81), waar de aantallen broedparen toenam van 0 naar 11 en het aantal overwinteraars van gemiddeld 0.2 naar 0.5 (Ziegler 1983). Ook SOVON (1987) meldt voor de periode oktober 1978 $\frac{1}{m}$ september 1983 een stijgende trend in het aantal Futen, zowel in de zomer als in de winterperiode.

De voedselkeuze is zeer breed en omvat insecten (incl. larven), crustacea (zoetwaterkreeftjes Gammarus spec.), mollusken, vis, en soms andere gewervelden (zoetwaterdieren). Insecten worden soms in grote aantallen gegeten, en mogelijk vormen ze het enige voedsel voor de kleine jongen. Derhalve is vis waarschijnlijk geen vereist ingrediënt van geschikt broedhabitat. Met de eileg kan al begonnen worden in januari (Leys 1986: 12-17 januari; zie ook Bauer & Glutz von Blotzheim 1966, Cramp & Simmons 1977), maar doorgaans pas in maart. De legselgrootte varieert van 3-4 (1-6) eieren, 7-9 wanneer twee $\frac{1}{2}$ in hetzelfde nest leggen (Cramp & Simmons 1977). Ongeveer 11% van de paren heeft een tweede legsel, doorgaans wanneer de jongen van het eerste legsel 6-7 weken oud zijn (!) (Cramp & Simmons 1977). Het gemiddeld broedsucces (vliegvlugge jongen) bedraagt 1.3-2.3 (min.1, max.5 Cramp & Simmons 1977), en onze gegevens (1.39) vallen daar mooi in. Na ca. 6 weken splitsen zich de meeste families in tweeën, elke ouder neemt één of meer jongen onder zich (Cramp & Simmons 1977). Van dan af zijn eenouder waarnemingen de regel, soms blijken de ouders ook vijandig tegenover elkaar staan, zodat van dan af schattingen van het aantal broedparen onzeker te maken zijn.

De winteraantallen in het Rijk van Nijmegen schommelen opvallend, een gemiddeld patroon is niet te ontdekken. Dit is naar alle waarschijnlijkheid te wijten aan de enorme invloed van de strengheid van de winter op beschikbaar oppervlaktewater. Daardoor bereiken de winteraantallen in januari (december) tijdens streng weer een dieptepunt (idem dito in Drenthe: van Dijk & van Os 1982 en de IJsseldelta: Gerritsen & Lok 1986, zie ook Leys 1986,

SOVON 1987), tijdens zachte winters stijgen de aantallen tot maxima in maart (april). In gebieden waar het oppervlaktewater doorgaans ruim open blijft, zijn minder schommelingen. Zo worden op het Grevelingenmeer en het Haringvliet (1971-75) doorgaans de meeste Futen gezien in maart (2000-9000 ex.), maar zijn ze soms ook in redelijk grote aantallen aanwezig in december-februari (influxes, Sajs & Baptist 1976, Doornbos 1984). Andere grote concentraties doen zich voor op het IJsselmeer (4850-10000 ex. atlasblok 19-47, januari Leys 1986), Ketelmeer (750 ex. feb.1985, Gerritsen & Lok 1986) en de Houtribsluizen (250 ex. 8-10-1983, Leys 1986). Op de Grevelingen eten de Futen met name vissen, de familie van de Gobiidae maakt 60% van de totale voedselopname uit (Doornbos 1984). Het is niet verwonderlijk dat Doornbos (1984) derhalve vond dat het aantal overwinterende Futen positief gecorreleerd was met de dichtheid aan Pomatoschistus microps (de algemene van de Gobiidae) in het voorgaande zomerhaljaar. Piersma (1984) berekende onder een aantal aannames dat Futen 11 tot 18 dagen hongerend kunnen doorkomen. Een situatie met verminderde opname door dichtvriezen zal in ons werkgebied geregeld voorkomen. Mogelijk dat onze Futen met streng weer de oostelijke route kiezen, en de Rijn opvliegen richting de Alpen (cf. van der Poel 1984). Vorstvluchten laten zich uitstekend waarnemen langs de kust (Camphuysen & van Dijk 1983), bijv. februari 1978, december 1978-maart 1979, wanneer 12.6 tot 44.8 vogels/uur de telposten passeren! Verondersteld wordt dat de grootste aantallen overwinteraars verblijven langs de kust, maar zeker gedurende zachte winters moet het aantal binnenlands overwinterende Futen niet onderschat worden. Zo is het maximum aantal getelde Futen gedurende de winter in het Rijk van Nijmegen 250-350 ex. (geschat werkelijk aantal: 350-500 ex.), de piek valt doorgaans in december (Fig. 4). In het gehele rivierengebied (van den Bergh 1979) en grote plassen (bijv. Utrecht Morel & Klein Brinke 1984) moet verondersteld worden dat er grote aantallen (duizenden!) Futen binnenlands overwinteren (zie ook SOVON 1987). Morel & Klein Brinke (1984) melden medio januari 1979 460 ex. in de provincie Utrecht, en reeds op 28-2-1979 600 Futen op de Hagesteinse stuw, mogelijk doortrek. Prater (1981) meldt ca. 6450 broedparen uit Engeland (1975), maar het aantal overwinteraars langs de kust bedroeg slechts 1800. Grote aantallen blijken binnenlands te overwinteren, alhoewel het aantal plaatsen t.o.v. het broedseizoen afneemt (geschat totaal aantal overwinteraars: 7000-20000, Osborne 1986). Aggregaties van grote groepen in het vroege voorjaar worden veel gemeld (Fig. 4, Bauer & Glutz von Blotzheim 1966, Cramp & Simmons 1977). Waarschijnlijk vind in deze groepen ook paarvorming plaats. Een vergelijking met de wintervogelatlas (SOVON 1987) loopt mank, omdat de daarin vermelde presentiegegevens de aantalsveranderingen niet volledig weergeven. De winterpresentie blijkt altijd het laagste te zijn, met name in 1978/79, maar verondersteld moet worden dat dan de aantallen in feite het hoogste zijn (SOVON 1987).

6.2. Dodaars.

Bauer & Glutz von Blotzheim (1966) vermelden dat broeddichtheden van 10-50 paar/10ha gewoon zijn, waarin onze gegevens goed in te passen zijn: 0.8-35.3 paar/10ha. Ondiepe, kleinschalige wateren worden bevoorkeurd, maar de oevers moeten niet bedekt zijn met Riet of zeggen. Andere waterplanten worden ruim getolereerd, en gebruikt om de nesten op te bouwen (Cramp & Simmons 1977). Daarnaast wordt er gebroed in opspuiterreinen en inundatiegebieden, zoals ook in dit artikel vermeld (Cramp & Simmons 1977, VWG 1981). De (plaatselijk) schommelende broedvogelaantallen worden ook door van Dijk & van Os (1982) geweten aan droge zomers, hoewel ook de strenge winter van 1978/79 een effect had (van Dijk & van Os 1979, SOVON 1987). SOVON (1987) meldt na de strenge winter van 1978/79 zowel een jaarlijkse stijging in broedvogel- als wintervogelaantallen, wat wijst op een herstel van de populatie in zowel Nederland als noordelijk Europa. Dijksen & Dijksen (1977) melden het verloren gaan van broedhabitat op Texel door definitieve uitdrijving. Andere broedhabitats vormen ondiepe, rijk begroeide sloten (met darmwier als nestelmateriaal en steurkrab als voedsel) zoals gemeld uit Noord-Holland (Ruitenbeek et al. 1990). Door o.a. verkavelingen zijn geschikte sloten echter hard in aantal achteruit gegaan, een belangrijke oorzaak voor de afname in broedvogelaantallen in bijvoorbeeld het Noorderkwartier: 1970 150 paartjes, 1981-89 15-35 paartjes (Ruitenbeek et al. 1990). Inundatie kan echter voor nieuw broedterrein zorgen: bijv. Meijndel vanaf 1958 inundatie, 1959: 47 broedparen (VWG 1981). Bekhuis (1988) geeft een enigszins vertekend beeld van het voorkomen van de Dodaars in de Ooijpolder

over 1974-1988, omdat broedseizoenen met onvolledige waarnemingen weergegeven zijn met "0" broedparen. In onvolledig geïnventariseerde seizoenen worden alleen in de Groenlanden al nog 4-15 broedparen gemeld. Meerdere bronnen vermelden de vroeg in het seizoen startende roepactiviteit (Bauer & Glutz von Blotzheim, Cramp & Simmons 1977, van Dijk & van Os 1979): bijv. 11-2-1984 (Nolten 1984). Kleinschalige broedbiotopen worden ook gemeld door o.a. Bauer & Glutz von Blotzheim (1966), Cramp & Simmons (1977), Ruitenbeek et al. (1990), Alleyn (1971), van Dijk & van Os (1982) en Bollen et al. (1983). Met 50 tot 75 broedparen herbergt het Rijk van Nijmegen maar een klein deel van de Nederlandse populatie, die uit 1000-1300 paren bestaat (SOVON 1987). De verdeling van de groepsgroottes is praktisch gelijk aan die in Drenthe (van Dijk & van Os 1982): 1 47%, 2-5 41%, 6-10 9%, 11-25 2% en 26-65 1% (vgl. Tabel 7).

De gegevens uit het Rijk van Nijmegen laten zien hoe het aantalsverloop gedurende winter afhankelijk is van de vorst. Vergelijkingen met andere gebieden zijn daardoor moeilijk te maken, omdat de literatuur veelal alleen een gemiddeld patroon vermeldt, wat dus weinig zeggend is. SOVON (1987) meldt voor zachte winters (1979/80, 80/81, 82/83) redelijk stabiele aantallen, met de hoogste aantallen in november/december, en een afname van 0 tot 15% naar februari. In strenge winters (1978/79, in mindere mate 1981/82) vindt een afname plaats van 30%. In Drenthe vonden van Dijk & van Os (1982) toenemende aantallen gedurende de winter, maar de gegevens zijn gebaseerd op twee zachte winters, nl. 1976/77 en 1977/78. Gerritsen & Lok (1986) en Boekema et al. (1983) geven de hoogste aantallen op voor november-januari. Ziegler (1983) meldt de hoogste aantallen uit januari (Oberwasser), daarentegen is op de Hävern veel najaarsdoortrek en nauwelijks overwintering. Bij streng weer verzamelen de Dodaarzen zich op de Weser (een grote rivier), vergelijkbaar met verplaatsing naar onze grote rivieren, zelfs wanneer op grote schaal schollen langsdriften! Ook de IJssel fungeert dan als refugium, bijv. in de strenge winter 1962/63 maximaal 130 ex. in een wak in de IJssel bij Kampen (waarvan een deel opgegeten werd door Grote Mantelmeeuwen, G.H.E. Smallenbroek in Gerritsen & Lok 1986).

Belangrijke overwinteringsgebieden liggen in het Deltagebied (SOVON 1987, met name het Veerse Meer en het Grevelingenmeer) waar in 1977/78 bijna 4000 Dodaarzen verbleven (Meininger 1979). Brak water vormt daar het belangrijkste habitat (>90% van alle individuen). Ook Prater (1981) meldt grote aantallen in Engeland's kustwateren (1500-2500 ex.), maar door het doorgaans zachte winterklimaat overwinterd een veelvoud hiervan in feite binnenlands (geschatte winteraantallen: 25000-50000: Vinicombe 1982, 1986), veelal in de broedhabitats. Dit zijn waarschijnlijk vogels uit noordelijker streken, omdat volgens Vinicombe (1982) de broedvogels hun broedhabitat massaal verlaten. De aantallen per (kilometer) waterloop weerspiegelen waarschijnlijk de situatie in het hele land. In januari-februari 1984 (zachte winter) werden vele waterlopen in Utrecht geteld (Bos 1984), de kleine rivieren herbergden (na enig omrekenwerk uit het artikel door de schrijver dezes) 2.3, 2.7, 2.8, 3.1 en 4.0 ex/km, vergelijkbaar met zachte winteraantallen hier (1.09 tot 3.56 ex/km).

Overigens zijn de waterlopen niet alleen van belang voor overwinterende Dodaarzen, maar ook voor soorten zoals het Witgatje en de Grote Gele Kwikstaart (Heg 1985, 1987, Jacobs 1985).

6.3. Roodhalsfuut, Kuifduiker & Geoorde Fuut.

Hoewel in ons werkgebied enkele schijnbaar geschikte broedhabitats liggen voor de Geoorde Fuut (bijv. Haterste Vennen, Meeuwenven), blijkt dit fuutje niet regelmatig in ons gebied te broeden. De dichtbijzijnde regelmatige broedgebieden van de Geoorde Fuut liggen w.s. in de Kempen (van Poppel 1986, SOVON 1987).

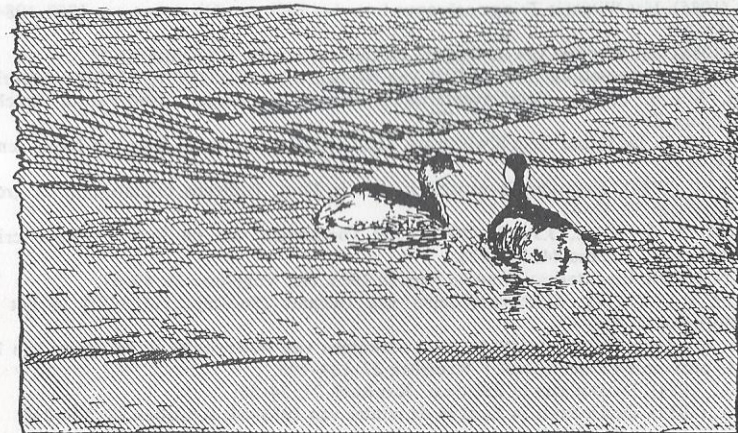
Overzomerende Roodhalsfuten (en Geoorde Futen) worden regelmatig gemeld uit het Grevelingenmeer, zo'n 2 tot 7 vogels (Ouweneel 1985, SOVON 1987). Een overeenkomstig jaarpatroon voor de drie futensoorten (Fig. 14) wordt gemeld uit Utrecht (Alleyn et al. 1971), Texel (Dijksen & Dijksen 1977), Drenthe (van Dijk & van Os 1982), Groningen (Boekema et al. 1983), de Nederlandse kust (Camphuysen & van Dijk 1983), IJsseldelta (alleen Roodhalsfuut: Gerritsen & Lok 1986), zie ook SOVON (1987), en Engeland (Prater 1981: Roodhalsfuut ±80 ex., Kuifduiker ±670, Geoorde Fuut ±120, kustwateren). Daarentegen meldt de Vogels in Friesland de grootste aantallen Roodhalsfuten in februari-maart, Kuifduikers in april (december-februari) en Geoorde Futen eind-augustus ¹/_m november, midden februari

¹/_m april. Voor Groningen melden Boekema et al. (1983) de grootste aantallen Geoorde Futen in augustus (27ex.) en in mindere mate juli, januari-februari (11-12ex.). Gerritsen & Lok (1986) vinden in de IJsseldelta grote aantallen Kuifduikers van september-november en Geoorde Futen in april-mei, augustus (piek) en september-oktober. Volgens onze gegevens (Tabel 10) blijken de grootste aantallen Roodhalsfuten en Kuifduikers (in mindere mate ook Geoorde Futen) gemeld te worden tijdens streng winterweer, bijv. 1978/79. Ook SOVON (1987) voor Nederland en Prater (1981), Chandler (1986) voor Engeland (winterverspreiding bijna uitsluitend langs de kust) vermelden voor de winter 1978/79 een enorme influx van Roodhalsfuten, en in die periodes worden ook verhoogde aantallen geteld langs de Nederlandse Kust (Camphuysen & van Dijk 1983). Rondom Londonse waterreservoirs worden de grootste aantallen Geoorde Futen gemeld gedurende september-oktober (Chandler 1986).

De vier regelmatig in Nederland voorkomende futensoorten hebben een grote overlap in broedhabitat, voedselkeuze en winterhabitat. Fjeldsá (1983) maakt het aannemelijk dat op grond van de interspecifieke competitie en de resulterende natuurlijke selectie op kenmerken die de habitat- en voedselkeuze van de futen zouden kunnen bepalen, de futen op die kenmerken van elkaar divergeren. Op geïsoleerde plaatsen (bijv. White-tufted Grebe Rollandia rolland op de Falkland Eilanden, Roodhalsfuut in polaire gebieden) lijkt er evolutie op te treden naar een snavelengte van 21-26mm, -hoogte 8.8-9.8mm en -breedte 7.6-8.5mm, waarvoor hij aanwijzingen presenteert dat dit een snavel voor een "allround" voedselkeuze is. Zijn er echter één of meer andere concurrerende futensoorten aanwezig, dan divergeren de snavelmaten van elkaar, en dus ook van dit "allround-model", bijv. Roodhalsfuut polair: snavelengte 43-57mm; gematigde streken: Roodhalsfuut 33-49mm, Fuut 43-59mm. De Kuifduiker heeft op IJsland een snavelbreedte 7.5-10.5 (geen andere soorten), op het continent (wel andere soorten, excl. Noord-Scandinavië) 6.5-9mm.

Dankwoord

Hierbij wil ik alle waarnemers bedanken voor hun jarenlange inspanningen om hun veldwaarnemingen naar het archief op te sturen. Speciale dank aan Peter Brouwer (archivaris), Henk de Vries & Jan v.d. Brugge (Rivierentellingen) en Johan Thissen. Ik hoop dat dit artikel een inspiratie vormt voor eenieder om met zomogelijk nog meer aandacht naar onze futen te kijken; en de serie "soortsbeschrijvingen" in de Mourik te continueren. Voor dit doel biedt ons archief (een van de beste ter lande!) een weelde aan gegevens.

dec. 1989 1990

Literatuur

- Alleyn, W.F. et al. (1971). Avifauna van Midden-Nederland. van Gorcum & Comp., Assen. p.41-48.
- Bekhuis, J.F. (1988). Bijzondere broedvogels in Ooijpolder, Bemmelse Polder en Gendtse Polder. Verslag Staatsbosbeheer, Utrecht.
- van den Bergh, L.M.J. et al. (1979). Vogels van de Grote Rivieren. Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen. p.82-87.
- van den Bergh, L.M.J. et al. (1986). Die Vögel der Düffel im Kreise Kleve. Beiträge zur Avifauna des Rheinlandes 24. p.28-30.
- Boekema, E.J., Glas, P. & Hulscher, J.B. (1983). De vogels van de provincie Groningen. Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis bv, Groningen. p.65-69.
- Bollen, G., Dolmans, J. & Ummels, J. (1983). Inventarisatie van Fuut (*Podiceps cristatus*) en Dodaars (*P. ruficollis*) in Limburg in 1982. In Vogelvlucht 6: 34-39.
- Bos, B. (1984). De Dodaars in de provincie Utrecht in de winter 1983-1984. Kruisbek 27: 226-229.
- Brouwer, P. et al. (1985). Vogels van de Ooijpolder. VWG Rijk van Nijmegen en omstreken, O.M. van Hoorn, Nijmegen. p.60-66.
- Camphuysen, C.J. & van Dijk, J. (1983). Zee- en kustvogels langs de Nederlandse kust 1974-1979. Limosa 56: 117-120.
- Chandler, R.J. (1986). Red-necked Grebe, Slavonian Grebe, Black-necked Grebe. In: Lack, P. (ed). The Atlas of Wintering Birds in Britain and Ireland. BTO & Irish Wildbird Conservancy. T & A.D. Poyser. p.44-49.
- Cramp, S. & Simmons, K.E.L. (1977). The Birds of the Western Palearctic, Volume 1. Oxford, London & New York. p.65-112.
- van Dijk, A.J. & van Os, B.L.J. (1982). Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen. p.77-82.
- Dijkse, A.J. & Dijkse, L.J. (1977). Texel Vogeleiland. Thieme, Zutphen. p.42-46.
- Doornbos, G. (1984). Piscivorous birds on the saline lake Grevelingen, the Netherlands: abundance, prey selection and annual food consumption. Neth. J. Sea Research 18: 457-479.
- Fjeldså, J. (1983). Ecological character displacement and character release in grebes Podicipedidae. Ibis 125: 463-481.
- Ganzevles, W. (1982). Over watervogels en ontgrindingen langs de Maas in Limburg. In Vogelvlucht 1982(3/4): 7-9.
- Ganzevles, W. et al. (1985). Vogels in Limburg. Nat. Hist. Genootschap in Limburg, Maastricht.
- Gerritsen, G.J. & Lok, J. (1986). Vogels in de IJsseldelta. IJsselakademie, Kampen.
- Glutz von Blotzheim, U.N. & Bauer, K.M. (1966). Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band I. Akad. Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- Harrison, C. (1977). Elseviers Broedvogelgids. Elsevier, Amsterdam/Brussel. p.48-51.
- Heg, D. (1985). Het Witgatje *Tringa ochropus* L. in het Rijk van Nijmegen e.o. 1960-1984. Mourik 11: 153-201.
- Heg, D. (1986). Broedvogels van de Berger- en Gemeenteheide 1985. Mourik ??
- Heg, D. (1987). Bekenntelingen in het Rijk van Nijmegen e.o. 1983/84 t/m 1985/86. Mourik 13: 6-8.
- Hustings, M.F.H. (1985). Vogelinventarisatie. Pudoc Wageningen, Ned.Ver.tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Jacobs, J. (1985). De Grote Gele Kwikstaart, *Motacilla cinerea*, in het Rijk van Nijmegen. Mourik 11: 131-135.
- Kraak, E.M. (1984). Reproductie-capaciteit van de Fuut, *Podiceps cristatus*, in de grote stad. Het Vogeljaar 32: 57-61.
- Leys, H.N. & de Wilde, J.J.F.E. (1971). Het voorkomen van de Fuut *Podiceps cristatus* L. in Nederland. Limosa 44: 133-183.
- Leys, H.N. (1986). Inventarisatie van de Fuut in 1983. Het Vogeljaar 34: 49-61.
- Meininger, P.L. (1979). Wintervoorkomen van Dodaars (*Podiceps ruficollis*) in het Deltagebied. Watervogels 4: 14-20.
- Morel, T. & Kleine Brinke, J. (1984). Het voorkomen van watervogels in de winter van 1978-1979 in de provincie Utrecht. Deel 1. Kruisbek 27: 184-196.
- Nolten, A. (1984). De Dodaars in Zeist e.o. Kruisbek 27: 54-58.
- Nolten, A. (1984). De Dodaars in Zeist in de winter van 1983-84. Kruisbek 27: 229-236.
- Osieck, E.R. (1986). Bedreigde en karakteristieke vogels in Nederland. Vogelbescherming, Zeist.

- Osborne, K.C. (1986). Great Crested Grebe *Podiceps cristatus*. In: Lack, P. (ed). The Atlas of Wintering Birds in Britain and Ireland. BTO & Irish Wildbird Conservancy. T & A.D. Poyser. p.42-43.
- Ouweneel, G.L. (1985). Overzomerende Roodhalsfuten *Podiceps griseigena* op de Grevelingen. Limosa 58: 74-75.
- Piersma, T. (1984). Estimating energy reserves of Great Crested Grebes *Podiceps cristatus* on the basis of body dimensions. Ardea 72: 119-126.
- van der Poel, A.M. (1985). Is de stadsfuut (*Podiceps cristatus*) echt anders? Het Vogeljaar 33: 97-106.
- van der Poel, A.M. (1984). Overwinteringsgebieden, plaatstrouw en levensverwachting van Nederlandse Futen *Podiceps cristatus*. Limosa 57: 43-46.
- van Poppel, A. (1986). Het voorkomen van de Fuut als broedvogel in de provincie Noord-Brabant in 1981. Roodborsttapuit 5: 77-87.
- van Poppel, A. (1986). Het voorkomen van de Geoorde Fuut als broedvogel in de provincie Noord-Brabant. Roodborsttapuit 5: 19-24.
- Prater, A.J. (1981). Estuary Birds of Britain and Ireland. British Trust for Ornithology. p.270-273.
- Ruitenbeek, W., Scharringa, C.J.G. & Zomerdijs, P.J. (1990). Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland.
- Saeyns, H.L.F. & Baptist, H.J.M. (1976). Vogels Grevelingenmeer Deel II. Nota 76-31 Rijkswaterstaat. p.7-15.
- SOVON (1987). Atlas van de Nederlandse Vogels. SOVON, Arnhem. p.50-57.
- Teixera, R.M. (1979). Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, 's-Graveland. p.28-33.
- Vinicombe, K. (1982). Breeding and population fluctuations of the Little Grebe. British Birds 75: 204-218.
- Vinicombe, K. (1986). Little Grebe *Tachybaptus ruficollis*. In: Lack, P. (ed). The Atlas of Wintering Birds in Britain and Ireland. BTO & Irish Wildbird Conservancy. T & A.D. Poyser, Calton. p.40-41.
- VWG Avifauna West-Nederland (1981). Randstad en Broedvogels. Gianotten, Tilburg. p.207-211.
- Ziegler, G. (1983). Die Seetaucher, Lappentaucher und Kormorane im Gebiet der "Weserstaustufe Schlüsselburg". Charadrius 19: 117-123.

**Appendix I. Resultaten van de november en februari
bekentellingen van Dodaarzen.**

beektype	lengte ³	1983/84 nov	1983/84 feb	84/85 nov	84/85 feb	85/86 nov	85/86 feb	86/87 nov	86/87 feb	ind/km nov	ind/km feb
kleine rivier (>9m)											
Niers	26.5	155	0 ⁴	2 ⁴	10	53				3.93	0.38
Linge	28.0	54		12	4	9	5 ⁵	3		0.70	0.16
Graafse Raam	4.5	44	16	5	0	4	4			2.94	1.11
Rinderensche											
Wässerung	6.0					0				0.00	
Grosse Wässer.	6.0			2		2				0.33	
Bosse Wässerung	6.8			5		0				0.37	
Nieuwe Wetering	4.0	8		25	6	9				1.00	0.43
't Meertje	5.0					6				1.20	
subtotaal ¹										1.54 ⁶	0.41 ⁷
subtotaal ²										1.19 ⁸	0.42 ⁹
brede wetering (7-9m)											
Lage Raam	11.0	22	12	9	3	11	6	9	4	1.16	0.57
Sambeekse											
Uitwatering	7.5	8	18	11	1	4	3 ^a			0.87	0.84
Wallwässerung	5.0				0						0.00
Hertogswetering	4.0			4	1	4	5			1.00	0.75
Oude Wetering	7.0			7 ^b				0			0.00
subtotaal ¹										1.04 ^c	0.58 ^d
subtotaal ²										1.10 ^e	0.67 ^f
kanaal (3.5-7m)											
Peelkanaal	24.0	3	2	10	0	2	2			0.21	0.06
Afleidingskan.	4.0	4	0	0	0	1	3			0.42	0.25
subtotaal ¹										0.24 ^g	0.08 ^h
subtotaal ²										0.24 ^g	0.08 ^h
middelgrote beek (2.5-7m)											
St. Anthonisloop	6.5			0	0					0.00	0.00
Kroonbeek	3.0			0				0		0.00	
Steinwässerung	3.0			0						0.00	
subtotaal ¹										0.00	0.00
subtotaal ²										0.00	0.00
kleine beek (0.5-2.5m)											
Klarenbeek	1.5				0						0.00
Leigraaf	7.0	5		12	0	3	1	2	0	0.79	0.05
St. Jansbeek	4.0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.00	0.00
Kendel	10.0	1	0 ⁱ	2	0					0.15	0.00
subtotaal ¹										0.35 ^j	0.01 ^k
subtotaal ²										0.33 ^l	0.02 ^m
getelde beken											
totaal ¹	304	48	108	25	108	26	17	4		1.03 ⁿ	0.29 ^o
totaal ²	82	48	90	15	38	26	11	4		0.71 ^p	0.30 ^q

opmerkingen: zie volgende pagina

¹ totaal aantal individuen alle tellingen/totaal getelde lengte in km.

² totaal aantal individuen geselecteerde tellingen/totaal getelde lengte in km. Geselecteerde tellingen: beek moet zowel in november als februari van minstens één winter geteld zijn, andere jaren doen niet mee.

³ getelde lengte in km. Niet altijd is de gehele lengte geteld (zie notities).

⁴ geteld vanaf Zelderse Driesen, andere keren met de boot gehele traject.

⁵ pas op 11 maart geteld.

⁶ 396/257.1=1.54; ⁷ 45/110=0.41; ⁸ 99/83.5=1.19; ⁹ 35/83.5=0.42

^a slechts 2.5km geteld.

^b inclusief Broekse Leigraaf, Rijkse Wetering en Blauwe Wetering.

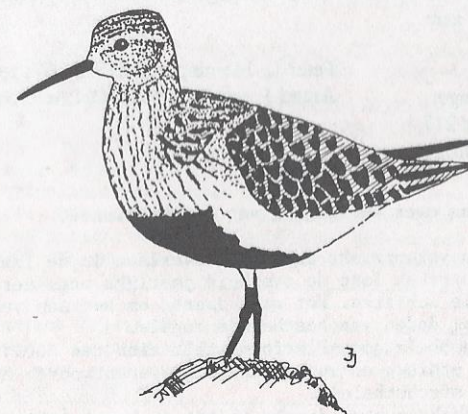
^c 85/82=1.04; ^d 50/86.5=0.58; ^e 82/74.5=1.10; ^f 50/74.5=0.67

^g 20/84=0.24; ^h 7/84=0.08

ⁱ Kendel I en II geteld.

^j 25/71=0.35; ^k 1/71.5=0.01; ^l 20/61=0.33; ^m 1/61=0.02

ⁿ 526/509.6=1.03; ^o 103/358.5=0.29; ^p 221/309.5=0.71; ^q 93/309.5=0.30

Ter verspreiding en publicatie in landelijke en regionale tijdschriften, nieuwsbrieven etc.!!!

Verzoek om historische gegevens over kustbroedvogels in Nederland

In een samenwerkingsverband tussen de Dienst Getijdewateren van Rijkswaterstaat en SOVON wordt momenteel gewerkt aan de samenstelling van een gegevensbestand van alle "kustbroedvogels" in Nederland: Aalscholver, Eider, Kluut, Bontbekplevier, Strandplevier, meeuwen en sterns. Hierbij gaat het om (schattingen van) aantallen broedparen per gebied sinds 1900. Dit project is tevens onderdeel van het project "oude tijdreeksen" van SOVON, en heeft tot doel te komen tot een zo nauwkeurig mogelijke reconstructie van het populatieverloop van de geselecteerde soorten sinds 1900. Ook wordt getracht een beter inzicht te krijgen in de factoren die de populatiegrootten hebben bepaald (reproductie, sterfte, jacht, eirapen, verstoring, predatie, verontreiniging etc.).

Een samenvatting van dit project zal verschijnen in de vorm van een "Atlas van Nederlandse kustbroedvogels", waarschijnlijk als een speciaal nummer van Limosa.

Wij zijn op zoek naar gegevens van genoemde soorten over aantallen broedparen per gebied en per jaar. Daarnaast zijn gegevens welkom over aspecten als jacht op sterns (begin 20e eeuw t.b.v. de "hoedjesmode"), rapen van eieren t.b.v. consumptie, effecten van de Tweede Wereldoorlog, broedsucces etc. Alle gegevens uit het Waddengebied, Friesland, Groningen, IJsselmeergebied, Noord- en Zuid-Holland en het Deltagebied zijn welkom. Het gaat in de eerste instantie om ongepubliceerde gegevens, of gegevens die in moeilijk toegankelijke of weinig bekende bronnen (locale vogeltijdschriften, archieven e.d.) staan.

Reacties (gegevens of tips over waar we gegevens kunnen vinden) kunnen ongefrankeerd worden gezonden aan:

RWS-DGW Peter L. Meininger (RWS-DGW; telefoon 01180-36593)
t.a.v. P.L. Meininger Arend J. van Dijk (SOVON; telefoon 08895-43753)
Antwoordnummer 217
4330 VB Middelburg.

OPROEP: Gegevens over vervolging van Knobbelswanen.

De Knobbelswaan veroorzaakt schade en overlast in de landbouw. Om de schade te beperken laat de overheid jaarlijks ongeveer een kwart van de populatie schieten. Het gaat daarbij om het aan vergunning gebonden, legaal doden van beschermde vogels.

De Stichting Knobbelswanen-Platform stelt zich ten doel: het bevorderen van ethisch en wetenschappelijk verantwoorde alternatieven van het huidig afschotbeleid.

Een van de aandachtspunten daarbij is het in kaart brengen van de aard, omvang en verspreiding van de illegale vervolging van Knobbelswanen in Nederland (zwanen doodslaan, nesten vernielen e.d.).

Informatie over deze overtredingen van de vogelwet wordt gevraagd in de vorm van krantenartikelen, publicaties, getuigenissen, bevindingen en geruchten, onder vermelding van bron, plaats en datum van het voorval. Gegevens over illegale vervolging van Knobbelswanen kunnen worden gezonden aan Stichting Knobbelswanen-Platform, afdeling Misstandenregistratie, Postbus 1028, 1200 BA, Hilversum.

Aanwijzingen bij het schrijven van bijdragen voor "de Mourik"

Kopij wordt bij voorkeur getypt geleverd, dit in verband met een snelle verwerking van de stukjes.

Wanneer U zelf typt: een duidelijke, scherpe letter; dus geen versleten lint, machine schoonmaken en bij voorkeur een wegwerp-carbonlint gebruiken. Tikken op gewone A4-vellen, kantlijn links en rechts 2 cm., onder en boven 2,5 cm.; dicht opeen typen (regelstelling 1).

Langere artikelen worden bij voorkeur in verschillende hoofdstukjes verdeeld, dit i.v.m. de leesbaarheid. Bij het weergeven van onderzoeksresultaten is een goede indeling: Inleiding, Methode, Resultaten, Discussie (of Bespreking), Literatuur.

Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden moet altijd de bron worden aangegeven. In de tekst gebeurt dit door het vermelden van schrijver(s) en jaartal van publicatie, voorbeeld: (Brouwer et.al. 1985). Onder het hoofdstukje "Literatuur" wordt de bron vervolgens nader omschreven, zoals in onderstaande voorbeelden:

Brouwer, P. & Gorissen, R. & Hagemeyer, W. & Helmer, W. 1985. Vogels van de Ooijpolder. VWG Rijk van Nijmegen en omstreken. O.M.van Hoorn, Nijmegen.

van Swaay, C. 1985. De Rode en Zwarte Wouw (Milvus milvus en Milvus migrans) in het Rijk van Nijmegen. de Mourik 11 (2): 52-62.

(bij boeken dus uitgever en plaats van uitgave; bij bladen eerst jaargang, dan nummer en de bladzijden waarover het artikel loopt).

Wanneer U tabellen en figuren in Uw artikel plaatst: voorzie elke tabel en figuur van een nummer (tabel 1, 2 etc.; figuur 1, 2 etc.) zodat U makkelijk in de tekst naar een tabel of figuur kunt verwijzen. Voorts moet elke figuur en tabel voorzien zijn van een korte maar duidelijke verklarende tekst, zodat de lezer weet waar de tabel of figuur over gaat.

Soortnamen van vogels worden altijd met een hoofdletter gespeld, dus Zwarte Zeeëend, Koolemees etc.. Soort- of familiegroepen echter steeds met een kleine letter, dus eenden, zeeëenden, mezen. Wetenschappelijke namen worden met een hoofdletter en vervolgens met een kleine letter geschreven, dus Athene noctua, Turdus torquatus (bij de eerste keer is het gebruikelijk om de naamgever te vermelden: Turdus torquatus (L.), "L." staat voor Linnaeus).

Voorts is de redactie altijd bereid U bij te staan, onder andere bij het verzamelen van literatuur- en archiefgegevens.

Aanwijzingen bij het maken van illustraties

Pentekeningen met Oost-Indische inkt op wit papier of transparant. Bij voorkeur ongeveer 1,5 tot 2 maal de grootte waarop ze afgedrukt moeten worden.

Overtredingen van de Vogelwet, Jachtwet en de Natuurbeschermingswet

Deze kunnen gemeld worden aan de heer P. Brugman, Regt.Stoottroepenstraat 14, 5431 TA Cuyk, tel. 08850-15901 (Controleur Vogelwet). Strafbare feiten die direct of indirect te maken hebben met de bescherming van de natuur (Jachtwet, Vogelwet, Visserswet, Natuurbeschermingswet e.d.) kunnen uiteraard gemeld worden bij de plaatselijke politie, maar ook bij de gespecialiseerde Veldpolitie. Telefoonnummers van de meldkamers van de Veldpolitie: Gelderland 055-664455, Noord-Brabant 04116-72189 (bij geen gehoor Piet Bouten 04113-2102), Limburg 04746-1370.

Dood gevonden vogels

Deze kunnen voor onderzoek ingezonden worden naar het Centraaldiergeneeskundig Instituut, met name wanneer de omstandigheden verdacht zijn. Verkeers-, olieslachtoffers e.d. worden niet onderzocht. Adres: C.D.I. afd. B.P., Edelhertweg 15, 8219 PH Lelystad, tel. 03200-73911.

Ringen

Wanneer U een ring vindt of bij een vogel afleest kunt U de ring of cijfercombinatie opsturen naar: Vogeltrekstation, Antwoordnummer 341, 6660 VE Heteren. Bij dit station kunt U ook speciale formulieren voor het insturen opvragen. Zowel binnenlandse- als buitenlandse ringen worden verwerkt.